

บทนำ

โดยธรรมชาติแล้วสตรีเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร แต่การที่จะมีบุตรจำนวนมากน้อย
 อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายปัจจัยด้วยกัน อาทิเช่น ปัจจัยทางด้านชีววิทยาที่มี
 ผลต่อการให้กำเนิดบุตรของสตรี ปัจจัยทางด้านสุขภาพและความสมบูรณ์ของร่างกาย
 ของสตรี ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านประชากร
 เป็นต้น

สำหรับการย้ายถิ่นนั้นเป็นปัจจัยทางด้านประชากรอย่างหนึ่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็น
 กลไกในการปรับปรุงตัวเองจากสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคมและทางธรรมชาติที่ไม่เท่า
 เทียมกันไปสู่ความเท่าเทียมกัน อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชากรลดความแตกต่าง
 ดังกล่าวให้น้อยลง ด้วยเหตุนี้ประชากรส่วนมากจึงย้ายถิ่นจากเขตที่มีโอกาสในด้านต่าง ๆ
 ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจที่ค่อนข้างไปสู่ที่ที่คิดว่าดีกว่า หรือคิดว่ามีโอกาสก้าวหน้ามาก
 กว่า นั่นคือเขตเมืองต่าง ๆ ของประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย และถ้าหากมีการย้ายถิ่น
 เข้าไปในเขตเมืองมาก ๆ ก็จะทำให้การเจริญเติบโตของเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็วและ
 ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจตามมาได้อย่างมาก

ในปัจจุบันประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายกำลังเผชิญอยู่กับปัญหาต่าง ๆ อันเป็น
 ผลสืบเนื่องมาจากการเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วนี้เอง และนับวันก็ยิ่งทวีความ
 รุนแรงของปัญหามากยิ่งขึ้น เพราะว่าในประเทศที่กำลังพัฒนานั้น ความเจริญการพัฒนา
 ในด้านต่าง ๆ ทั้งทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมมักจะอยู่ในเขตเมืองของประเทศ
 ประชากรก็เลยย้ายถิ่นหลั่งไหลเข้าไปในเขตเมืองเป็นจำนวนมาก ดังการรายงานของ
 องค์การสหประชาชาติได้กล่าวไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2493 ประชากรในเขตเมืองของ

ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายมีอยู่ประมาณ 265 ล้านคน หรือร้อยละ 16.3 ของประชากรทั้งคืนในประเทศที่กำลังพัฒนา และเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าครึ่งในชั่วระยะเวลาเพียง 20 ปี หรือจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 635 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2513 หรือมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเมืองร้อยละ 25 ของประชากรทั้งคืนในประเทศที่กำลังพัฒนา และถ้าหากอัตราเพิ่มยังคงอยู่ในระดับเดิมเช่นนี้ก็คาดว่าในปี พ.ศ. 2543 จะมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเมืองทั้งคืนประมาณ 2,155 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 242 ของประชากรในปี พ.ศ. 2513 หรือจะมีประชากรอาศัยอยู่ในเขตเมืองร้อยละ 42.6 ของประชากรทั้งคืนที่อยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา¹ จากรายงานดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า นับวันประชากรจะยิ่งเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอัตราการเพิ่มของประชากรในเขตเมือง และก็อาจจะก่อปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมากมายทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และถ้าไม่รีบแก้ไขหรือหาทางป้องกันไว้ก่อนแล้ว ผลที่จะเกิดขึ้นต่อมานั้นก็น่าจะเป็นห่วงอย่างยิ่ง

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาประเทศหนึ่ง จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาเช่นเดียวกับที่ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายเผชิญอยู่ได้ และยิ่งน่าจะเป็นห่วงมากยิ่งขึ้นคือ จากตัวเลขในประชากรครั้งแรกของประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2454 ประเทศไทยมีประชากรเพียงประมาณ 8 ล้านคน และเพิ่มเป็น 26 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2503 ต่อมาอีก 10 ปี เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 36 ล้านคน สำหรับในปี พ.ศ. 2503 ประชากรที่อยู่อาศัยในเขตเมืองมีอยู่ประมาณร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งประเทศ และมีอัตราการเพิ่มของประชากร โดยเฉลี่ยประมาณร้อยละห้าต่อปี ในขณะที่อัตราการเพิ่มของประชากร

¹United Nations, Urban and Rural Population: Individual Countries, 1950-1958, and Regions and Major Areas, 1950-2000
[ESA/P/WP. 33/Rev. 1] (New York: United Nations, 1970), Table A and B.

ในเขตชนบทมีอยู่เพียงร้อยละสามต่อปี ส่วนระดับความเป็นเมืองก็เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.9 ต่อปี ในปี พ.ศ. 2490 มาเป็นร้อยละ 13.1 ในปี พ.ศ. 2503 และเป็นร้อยละ 14.4 ในปี พ.ศ. 2510 โดยเฉพาะในเขตเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่ระหว่าง 20,000 ถึง 100,000 คน จะมีอัตราการเจริญเติบโตของเมืองจากร้อยละห้าในปี พ.ศ. 2490 มาเป็นร้อยละ 35 ในปี พ.ศ. 2510 ซึ่งใช้เวลาเพียง 20 ปีเท่านั้น และในช่วงระยะเวลาเดียวกันนี้จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ-ธนบุรี) มีอยู่ถึงประมาณสองในสามของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองทั้งหมดของประเทศ¹ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ระดับความเป็นเมืองและอัตราการเพิ่มของประชากรในเขตเมืองของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นผลเนื่องมาจากการย้ายถิ่นของประชากรทั้งสิ้น โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร จะเห็นได้ว่าระดับความเป็นเมือง และอัตราการเพิ่มของประชากรจะสูงมากกว่าในเขตเมืองอื่น ๆ เพราะปัจจัยดึงดูดของกรุงเทพมหานครนั่นเองที่ทำให้ประชากรย้ายถิ่นเข้ามาจำนวนมากเป็นพิเศษ ค่ายเหตุต่าง ๆ นี้ จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า นอกจากการย้ายถิ่นซึ่งเป็นผลโดยตรงต่อการเพิ่มของประชากรและอัตราการเจริญเติบโตของเมืองแล้ว ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ จะมีผลต่อการเพิ่มของประชากรและอัตราการเจริญเติบโตของเมืองหรือไม่ และภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่น และไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเดียวกันจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ เพราะโดยทั่ว ๆ ไปมักจะคิดกันอยู่เสมอว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง เมื่อมองมาจากเห็นว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนมากย้ายมาจากในเขตชนบทของประเทศอันเป็นเขตที่มีภาวะเจริญพันธุ์สูงอยู่แล้ว นอกจากนี้ยังสนใจศึกษาด้วยว่าในแต่ละปัจจัยนั้นจะมีผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นแตกต่างกันอย่างไรหรือไม่

¹Sidney Goldstein, Urbanization in Thailand 1947-1967, Research Report No.2, Institute of Population Studies (Bangkok: Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1972), pp. 4-5.

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสาร รายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เค้าย้ายถิ่น และไม่เค้าย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ทั้งที่ได้วิจัยเอาไว้ในต่างประเทศและในประเทศไทย ทำให้ทราบว่า บัจจัยที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เค้าย้ายถิ่นและไม่เค้าย้ายถิ่นนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายบัจจัย แต่พอจะแบ่งออกเป็นบัจจัยที่สำคัญ ๆ ได้สามบัจจัยด้วยกันคือ บัจจัยทางค่านสังคมนิยม บัจจัยทางค่านเศรษฐกิจ และบัจจัยทางค่านประชากร บัจจัยทั้งสามนี้จะมีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีแตกต่างกันออกไปตามแต่ละเขตเมืองในแต่ละประเทศ จึงไม่สามารถที่จะสรุปออกมาได้ว่า เป็นไปในรูปแบบหรือแบบแผนเดียวกัน และบัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เค้าย้ายถิ่น และไม่เค้าย้ายถิ่นแตกต่างกันออกไปอีกด้วย สำหรับในการศึกษานี้ได้แยกพิจารณาออกเป็นบัจจัยต่าง ๆ สามบัจจัยดังนี้ คือ

1. บัจจัยทางค่านสังคมนิยมที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เค้าย้ายถิ่น และไม่เค้าย้ายถิ่น จากการศึกษาถึงผลงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เค้าย้ายถิ่น และไม่เค้าย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ในหัวข้อที่เกี่ยวกับบัจจัยทางค่านสังคมนิยมพอที่จะแยกออกเป็นบัจจัยย่อย ๆ ได้ดังนี้

1.1 เขตที่ย้ายมาและเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ในการศึกษาของ Kiser โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2483 ของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์สะสม (Cumulative fertility) ของสตรีที่เกิดและอาศัยอยู่ในภาคเดียวกัน จะสูงกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นระหว่างภาค และในระหว่างสตรีที่เค้าย้ายถิ่นด้วยกัน สตรีที่ย้ายมาจากตอนกลางของภาคใต้เข้ามาอาศัยอยู่ในตอนกลางของภาคเหนือ จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากภาคอื่น ๆ เพราะว่าเป็นเขตที่มีภาวะเจริญพันธุ์สูงอยู่แล้ว¹ และการศึกษาของ Kiser กับ Whelpton โดยใช้ข้อมูล

¹ Clyde V. Kiser, "Fertility Rates in the United States by Residence and Migration," paper presented at the Proceedings of the International Population Conference, Vienna, Austria, 1959.

Indianapolis Study พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันออก และภาคใต้เข้ามาอยู่ในเขตเมืองอินเคียนาโบลิส จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และอาศัยอยู่ในเขตเมืองอินเคียนาโบลิส¹ และจากการศึกษาของ Goldberg ซึ่งใช้ข้อมูล Indianapolis Study เช่นกัน พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง² ส่วนการศึกษาของ Macisco เมื่อ พ.ศ. 2503 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เค้าย้ายถิ่นไม่ว่าจะย้ายมาจากเขตไหนก็ตามที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง คือสตรีที่เค้าย้ายถิ่นมีจำนวนบุตร เกิดรอด 2,041 คนต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นมีจำนวนบุตร เกิดรอด 2,329 คน ต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน แต่เมื่อพิจารณาถึงเขตที่ย้ายมาควย พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนสตรีที่ย้ายมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด³ แต่การ

¹Clyde V. Kiser and Pascal K. Whelpton, "Differential Birth Rates (fertility)," in Population Problems, ed. Warren S. Thompson and David T. Lewis (Bombay: TATA McGraw-Hill Publishing, 1965), p. 277.

²David Goldberg, "Another Look at the Indianapolis Fertility Data," The Milbank Memorial Fund Quarterly 38 (January 1960): 23-26.

³John J. Macisco, Jr., "Fertility of White Migrant Women, U.S. 1960: A Stream Analysis," Rural Sociology 33 (December 1968) : 275-278.

ศึกษาของ Goldberg, Freedman และ Slesinger เมื่อ พ.ศ. 2505 กลับพบว่าสตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตไม่ว่าจะย้ายมาจากเขตไหนก็ตาม จะมีภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกันกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ไม่ว่าจะย้ายมาจากเขตไหนก็ตามจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง¹ และจากการศึกษาของ Duncan เมื่อ พ.ศ. 2508 พบว่าสตรีผิวขาวที่สมรสแล้วและย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกับสตรีผิวขาวที่สมรสแล้วและไม่เคยย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยในเขตเมือง คือ สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมือง มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.29 คน สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.15 คน² และจากการศึกษาของ Ritchey และ Stokes เมื่อ พ.ศ. 2510 ก็พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดไม่แตกต่างกันกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง คือ สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบท มีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 2,926 คนต่อสตรี 1,000 คน และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง มีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 2,969 คนต่อสตรี 1,000 คน³ และ Ritchey กับ Stokes ได้ศึกษาต่อในปี พ.ศ. 2510 พบว่า

¹Ronald Freedman, David Goldberg, and Dorris P. Slesinger, "Current Fertility Expectations of Married Couples in the United States," Population Index 29 (1963) : 380-385.

²Otis Dudley Duncan, "Farm Background and Differential Fertility," Demography 2 (1965) : 240-249.

³P. Neal Ritchey and C. Shannon Stokes, "Residence Background, Socioeconomic Status and Fertility," Demography 8 (August 1971) : 376.

สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดต่ำกว่า สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง และต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และอาศัยอยู่ในเขตเมืองด้วย คือสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีจำนวนบุตรเกิดรอด 2,564 คนต่อสตรี 1,000 คน สตรีที่ย้ายมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 2,475 คนต่อสตรี 1,000 คน และ 2,504 คนต่อสตรี 1,000 คน สำหรับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง นอกจากนี้ยังพบอีกว่าสตรีที่ย้ายมาจากเขตเมืองเข้าไปอยู่อาศัยในเขตเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่มีประชากรอาศัยอยู่ 750,000 คนขึ้นไป จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองเข้าไปอาศัยอยู่ในเมืองที่มีขนาดเล็กกว่า แต่สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองขนาดใหญ่กลับมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองที่มีขนาดเล็กกว่า และเมื่อเปรียบเทียบกันในระหว่างสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองขนาดใหญ่ด้วยกันแล้ว พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงสุด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด ส่วนในเขตเมืองขนาดเล็กนั้น ปรากฏว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ แต่จะไม่แตกต่างกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น¹ และจากการศึกษาของ Jaffe และ Cullen เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า สตรีชาวเปอร์โตริโกที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในกรุงนิวยอร์กจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในกรุงนิวยอร์ก แต่เมื่อเปรียบเทียบสตรีชาวเปอร์โตริโกในเขตเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วพบว่า สตรีชาวเปอร์โตริโกที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงนิวยอร์กจะมีภาวะเจริญ-

¹ P. Neal Ritchey and C. Shannon Stokes, "Residence Background, Migration and Fertility," Demography 9 (May 1972) : 223, 226-227.

พันธุ์ต่ำกว่าสตรีชาวเปอร์โตริโกที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่น ๆ¹ สำหรับการศึกษาของ Matsumoto, Park และ Bell ในปี พ.ศ. 2514 พบว่าสตรีชาวญี่ปุ่นที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป และย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และมลรัฐฮาวาย จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีชาวญี่ปุ่นที่เกิดในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และมลรัฐฮาวาย ที่มีกลุ่มอายุเดียวกัน² และจากการศึกษาของ Rice และ Beegle เมื่อ พ.ศ. 2515 พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่ได้ย้ายถิ่นและอยู่อาศัยในเขตเมือง³

สำหรับการศึกษาในประเทอิหร่าน ในเขตเมือง Shiraz เมื่อ พ.ศ. 2501 - 2502 โดย Paydarfar พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง และสูงกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ ด้วย ส่วนสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง Shiraz จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง Shiraz คือสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ใน

¹A.J. Jaffe and Ruth M. Cullen, "Fertility of the Puerto Rican Origin Population Mainland United States and Puerto Rico: 1970," International Migration Review 9 (Summer 1975) : 195.

²Y. Scott Matsumoto, Chai Bin Park, and Bella Z. Bell, Fertility Differentials of Japanese Women in Japan, Hawaii and California, East-West Population Institutes No. 14 (Honolulu, Hawaii: East-West Center, 1971), pp. 22-23.

³Rodger R. Rice and J. Allan Beegle, "Differential Fertility in a Metropolitan Society," Rural Sociological Society Monograph, No. 1 (1972) : 18-19.

เขตเมือง จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 5.1 คน สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.5 คน และสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 คน และเมื่อพิจารณาถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ก็พบว่า เป็นไปในทำนองเดียวกันด้วยคือ สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 คน สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ย 3.8 คน และสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.5 คน¹

ส่วนการศึกษาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เช่น การวิจัยในเขตเมืองบัวโนส-แอสเรส ประเทศอาร์เจนตินา โดย Germani เมื่อ พ.ศ. 2500-2501 พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองไม่ว่าจะย้ายมาจากเขตเมืองอื่น ๆ หรือเขตชนบทก็ตาม จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง² และการศึกษาของ Myers และ Morris ในเขตเมืองต่าง ๆ ในประเทศเปอร์โตริโก เมื่อ พ.ศ. 2503 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานฮวน จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่น ๆ และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างสตรีที่เคยย้ายถิ่นกับสตรีที่ไม่เคยย้ายแล้วพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานฮวนจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง

¹Ali A. Paydarfar, "Differential Life-Styles Between Migrants and Nonmigrants: A Case Study of the City of Shiraz, Iran," Demography 11 (August 1974) : 512-513.

²Gino Germani, "Inquiry Into the Social Effects of Urbanization in a Working Class Sector of Greater Buenos Aires," in Urbanization in Latin America, ed. Philip M. Hauser (New York: International Documents Service, 1961), p. 214.

ซานฮวน¹ แต่ผลการศึกษาของ Macisco, Bouvier และ Renzi ที่ศึกษาในประเทศเปอร์โตริโก เมื่อ พ.ศ. 2503 พบว่าในเขตเมืองซานฮวน คู่สมรสที่มีสามีเป็นผู้ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานฮวน จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าคู่สมรสที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานฮวนทั้งคู่ คือคู่สมรสที่มีสามีเป็นผู้ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 3,471 คนต่อสตรี 1,000 คน และคู่สมรสที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานฮวนทั้งคู่ จะมีจำนวนบุตรเกิดรอด 3,355 คนต่อสตรี 1,000 คน² และจากการศึกษาของ Macisco, Bouvier และ Weller ในเขตเมืองซานฮวน ประเทศเปอร์โตริโก เมื่อ พ.ศ. 2503 พบว่าสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานฮวน จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี และอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานฮวน คือ สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 คนต่อสตรี 1 คน และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.10 คนต่อสตรี 1 คน³ และจากการศึกษาของ Hutchinson ในภาคตะวันออก

¹George C. Myers and Earl W. Morris, "Migration and Fertility in Puerto Rico," Population Studies 20 (July 1966): 91-93.

²John J. Macisco, Jr., Leon F. Bouvier, and Martha Jane Renzi, "Migration Status, Education and Fertility in Puerto Rico, 1960," The Milbank Memorial Fund Quarterly 47 (April 1969) : 170.

³John J. Macisco, Jr., Leon F. Bouvier, and R.H. Weller, "The Effect of Labor Force Participation on the Relation Between Migration Status and Fertility in San Juan, Puerto Rico," The Milbank Memorial Fund Quarterly 48 (January 1970) : 56-59.

เดียงใต้ของประเทศบราซิล เมื่อ พ.ศ. 2503 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าสู่เขตเมืองจะสูงกว่าภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง¹ แต่จากการศึกษาของ Iutaka, Bock และ Varnes ในประเทศบราซิลกลับพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองขนาดใหญ่ที่มีประชากรอาศัยอยู่ 1,000,000 คนขึ้นไป เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองที่มีขนาดเล็กกว่า จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองที่ย้ายมาเล็กน้อย คือจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.6 คน และ 2.1 คนตามลำดับ และสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองขนาดเล็กและจากเขตชนบท เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองขนาดเล็กนั้น จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอยู่อาศัยในเขตที่ย้ายมาเกือบเท่าตัว คือ จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองขนาดเล็กและจากเขตชนบทจะเท่ากันคือ เท่ากับ 4.2 คน ส่วนสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตชนบท จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.9 คน² ส่วนการศึกษาของ Miro และ Rath ในเขตเมืองของกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง³

¹Bertram Hutchinson, "Fertility, Social Mobility and Urban Migration in Brazil," Population Studies 14 (March 1961): 187.

²S. Iutaka, E.W. Bock, and W.G. Varnes, "Factors Affecting Fertility of Natives and Migration in Urban Brazil," Population Studies 25 (March 1971), 58-59.

³Carmen A. Miro and Ferdinand Rath, "Preliminary Findings of Comparative Fertility Surveys in Three Latin American Countries," The Milbank Memorial Fund Quarterly 43 (October 1965) : 41.

และจากการศึกษาของ Martine ในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา โดยใช้ข้อมูลที่สำรวจ โดย United Nations Latin American Demographic Center เมืองซานติเอโก ประเทศชิลี (CELADE) เมื่อ พ.ศ. 2506-2507 พบว่าสตรีชาวลาตินอเมริกันที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองที่มีขนาดใหญ่ จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองขนาดใหญ่และก็สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองขนาดใหญ่นั้นด้วย แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ กับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองขนาดใหญ่ จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองขนาดใหญ่¹ ซึ่งก็คล้ายคลึงกันกับผลการศึกษาของ Berquo และคณะที่ศึกษาในเขตเมืองเซาเปาโล เมื่อ พ.ศ. 2508 ที่พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองเซาเปาโล จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด รองลงไปได้แก่สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองเซาเปาโล และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองเซาเปาโล จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด² และก็ได้ผลคล้ายคลึงกับการศึกษาในเขตเมืองซานโฮเซ, เม็กซิโกซิตี, คาราคาส และบัวโนสแอเรส โดย Myers เมื่อ พ.ศ. 2509 ที่พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองเหล่านี้ จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองเหล่านี้ และภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัย

¹George Martine, "Migrant Fertility Adjustment and Urban Growth in Latin America," International Migration Review 9(Summer 1975) : 181-182.

²Elza S. Berquo et al., "Levels and Variations in Fertility in Sao Paulo," The Milbank Memorial Fund Quarterly 46 (1968) : 169-171.

อยู่ในเขตเมืองทั้งสิ้นจะต่ำที่สุด¹ และก็คล้ายคลึงกันกับผลการศึกษาของ Zarate ในเขตเมืองมอนเตอรัรี ประเทศเม็กซิโก เมื่อ พ.ศ. 2510 ซึ่งเขาได้สรุปผลเอาไว้ว่า ผลกระทบของการย้ายถิ่นขึ้นอยู่กับระดับภาวะเจริญพันธุ์ที่สูงมากของผู้ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง และด้วยเหตุนี้เองจึงอาจจะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ในเขตเมืองสูงขึ้น และอาจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการอธิบายถึงการลดความแตกต่างในด้านภาวะเจริญพันธุ์ในระหว่างเขตเมืองกับเขตชนบท² และจากการศึกษาของ Arriaga ในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2511 ก็ได้ผลทำนองเดียวกันคือ การเพิ่มของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองนั้นเป็นผลมาจากการย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง และสตรีที่เคยย้ายถิ่นนี้ก็มีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง³ และจากการศึกษาของ Rindfuss ในประเทศเปอร์โตริโก เมื่อ พ.ศ. 2513 ก็ได้ผลคล้ายคลึงกันคือ สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์ที่สูงที่สุด รองลงไปก็แก่สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะ

¹George C. Myers, "Fertility and Mobility in Crosscultural Perspective," paper presented at the 1966 Annuals Meetings of the American Sociological Association, 1969.

²Alvan O. Zarate, "Differential Fertility in Monterrey, Mexico: Prelude to Transition," The Milbank Memorial Fund Quarterly 45 (1967) : 93-106.

³Eduardo E. Arriaga, "Components of City Growth in Selected Latin America Countries," The Milbank Memorial Fund Quarterly 46 (1968) : 237-240.

เจริญพันธุ์ต่ำที่สุด¹ และจากการศึกษาของ Zarate และ Zarate ซึ่งได้สรุปผลการวิจัยต่าง ๆ ที่ได้ศึกษากันในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา ว่าระดับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นจากทั้งในเขตเมืองและในเขตชนบทเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองนั้นจะสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ยกเว้นสตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานติอาโก ประเทศชิลี ที่สตรีที่เคยย้ายถิ่นมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานติอาโก และในระหว่างสตรีที่เคยย้ายถิ่นด้วยกันแล้วพบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบท²

สำหรับการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย จากการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น โดย Ueda เมื่อ พ.ศ. 2498-2503 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง³ ส่วนการศึกษาของ El-Badry ในประเทศอินเดียที่เขตเมืองบอมเบย์ เมื่อ พ.ศ. 2505 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่มีสามีเป็นผู้ย้ายถิ่นมาจากภาคที่แตกต่างกัน

¹Ronald R. Rindfuss, "Fertility and Migration: The Case of Puerto Rico," International Migration Review 10 (Summer 1976): 191-196.

²Alvan O. Zarate and Alicia Unger de Zarate, "On the Reconciliation of Research Findings of Migrant-Nonmigrant Fertility Differentials in Urban Areas," International Migration Review 9 (Summer 1975): 125-128.

³Masao Ueda, "Internal Migration Affecting Age Composition and Fertility with Reference to Japan," in World Population Conference 1965: Migration, Urbanization, Economic Development Vol. 4. (New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 1967), pp. 539-540.

จะมีผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างกันด้วย¹ และจากการศึกษาของ Rele และ Kanitkar ในเขตเมืองบอมเบย์ เมื่อ พ.ศ. 2509 พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอยู่ในเขตเมืองบอมเบย์ จะมีอัตราการเจริญพันธุ์สูงสุด คือเท่ากับ 327.7 ต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองบอมเบย์ จะมีอัตราการเจริญพันธุ์เท่ากับ 186.6 ต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน และสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอยู่อาศัยในเมืองบอมเบย์ จะมีอัตราเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด คือเท่ากับ 138.1 ต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน² ซึ่งก็ได้ผลคล้ายคลึงกับการศึกษาในไต้หวัน โดย Liu เมื่อ พ.ศ. 2509 ที่พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด คือมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.7 คน ส่วนสตรีที่ย้ายมาจากเขตเมืองอื่น ๆ ภายในเกาะไต้หวันเข้ามาอยู่ในเขตเมือง จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.4 คน สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.6 คน ส่วนสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีจำนวนบุตรเกิดรอด

006062

¹M.A. El-Badry, "Some Aspects of Differential Fertility in Bombay as Assessed from Registration Data," in International Union for the Scientific Study of Population, Contributed Papers: Sydney Conference Australia 21 to 25 August 1967, pp. 316-318.

²J.R. Rele and Tara Kanitkar, "Residence Background and Fertility in Greater Bombay," Population Studies 28 (July 1974): 300-301.

โดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.7 คน¹ ส่วนการศึกษาในประเทศเกาหลี ในจังหวัด Kyunggids ในเขต ICHON EUP โดย Lee เมื่อ พ.ศ. 2509 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีความสัมพันธ์กับเขตที่ย้ายมา คือสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขต ICHON EUP จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงสุด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ใน ICHON EUP ส่วนสตรีที่ย้ายมาจากเขตเมืองอื่น ๆ จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด และนอกจากนี้ยังพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตที่เป็นชนบทมากเท่าใดภาวะเจริญพันธุ์ก็จะสูงมากขึ้นเท่านั้น ในทำนองเดียวกับสตรีที่ย้ายมาจากเขตที่มีระดับความเป็นเมืองมากขึ้นเท่าใด หรือมีขนาดใหญ่มากขึ้นเท่าใด ภาวะเจริญพันธุ์จะต่ำลงเท่านั้น² และจากการศึกษาของ Selvaratnam ในประเทศเกาหลี และประเทศอินเดีย พบว่าในประเทศเกาหลีขนาดของครอบครัวของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีขนาดเล็กกว่าขนาดของครอบครัวของสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง แต่ในประเทศอินเดียที่ เมืองกัลกัตตาตกลงพบในทางตรงกันข้ามคือ ขนาดของครอบครัวของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองกัลกัตตา จะมีขนาดใหญ่กว่าขนาดครอบครัวของสตรีที่ไม่เคย

¹Paul K.C. Liu, "Differential Fertility in Taiwan," in International Union for the Scientific Study of Population, Contributed papers : Sydney Conference Australia 21 to 25 August 1967, p. 364.

²Hae Young Lee, "Differential Fertility of Korea Middle Town, ICHON EUP," paper presented at Congress Symposium No. 1 Population Problems in the Pacific : Yasuda Hall, University of Tokyo, 11th Pacific Scientific Congress 23 to 26 August 1966, pp. 3-4.

ย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง¹ ซึ่งก็คล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ Kong-Kyun Ro ในประเทศเกาหลี เมื่อ พ.ศ. 2513 ที่พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองเชอูล จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองเชอูล² และก็คล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ Park และ Park ที่ศึกษาในเขตเมืองประเทศเกาหลี เมื่อ พ.ศ. 2513 ที่พบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเขตมหานคร จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอยู่ในเขตมหานครคือ สตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตมหานคร จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 2,985 คน ต่อ 1,000 คน และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตมหานครจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 3,031 คนต่อ 1,000 คน และยังพบอีกว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเขตมหานคร จะแตกต่างกันตามเขตที่ย้ายมาด้วย คือสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ หรือเขตมหานครอื่น ๆ เข้าไปอยู่ในเขตมหานคร จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบท และเมื่อพิจารณาถึงเขตที่ย้ายมากับการไม่เคยย้ายถิ่นแล้วพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำที่สุด ได้แก่สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองหรือเขตมหานครอื่น ส่วนในเขตเมืองนั้นพบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะไม่แตกต่าง

¹S. Selvaratnam, "Factors Affecting Internal Migration and Urbanization," in Draft Report of Working Group, United Nations Economic Commission for Asia and The Far East : Bangkok, Thailand 25 May to 5 June 1967, p. 5.

²Kong-Kyun Ro, "Migration and Fertility in Korea," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, ed. Shirly Sirota Rosenberg (Washington, D.C. : Smithsonian Institution, 1976), p. 261.

กัน แต่ถ้านำเอาเขตที่ย้ายมาเข้ามาศึกษาค้นพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงสุด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ หรือเขตมหานครอื่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำที่สุด¹ และก็คล้ายคลึงกันกับผลจากการศึกษาของ Hendershot ในประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อ พ.ศ. 2508 ด้วยคือ สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงสุด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะต่ำที่สุด² และ Hendershot ยังได้ศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อ พ.ศ. 2516 อีกพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตที่ย้ายมาหรือเขตชนบท³

¹Jae-Young Park and Insook H. Park, "Migration and Female Labor Force Impact on Korean Fertility," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution: Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, ed. Shirley Sirota Rosenberg (Washington, D.C.: Smithsonian Institution, 1976), p. 268.

²Gerry E. Hendershot, "Cityward Migration and Urbanization Fertility in the Philippines," Philippine Sociological Review 19 (July and October 1971) : 185-186.

³Gerry E. Hendershot, "Social Class, Migration, and Fertility in the Philippines," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, ed. Shirley Sirota Rosenberg (Washington, D.C. : Smithsonian Institution, 1976), pp. 223-227.

สำหรับการศึกษามาในประเทศไทย โดย วิศิษฐ์ ประจบเหมาะ พบว่า ผู้ย้ายถิ่นภายในห้าปีที่ผ่านมาเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง โดยไม่ว่าจะมาจากเขตชนบทหรือเขตเมืองก็ตาม จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่น โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ-ธนบุรี) จะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากว่าผู้ย้ายถิ่นเมื่อเร็ว ๆ นี้ หรือภายในห้าปีที่ผ่านมา ยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ได้มากกว่าและง่ายกว่าผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาก่อนห้าปีขึ้นไป หรือย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต ซึ่งอาจจะมีความคิดในการถนอมรักษาของเดิม (Conservation) เอาไว้¹ และจากการศึกษาของ Goldstein ในเขตเมืองของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลร้อยละหนึ่ง จากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2503 พบว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต ไม่ว่าจะย้ายมาจากเขตเมืองหรือเขตชนบทก็ตาม จะมีภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกันกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง คือสตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 4,308 คนต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน ส่วนสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 4,225 คนต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน แต่สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี หรือย้ายถิ่นเมื่อเร็ว ๆ นี้กลับปรากฏว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดน้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองอย่างเห็นได้ชัด และในระหว่างสตรีที่เคยย้ายถิ่นด้วยกันแล้ว สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามา

¹ Visid Prachuabmoh, "Rural-Urban Migration in Thailand," in Social Science Research for Urban Development in Southeast Asia : Paper Presented at the Second Academic Conference of the Association, Bangkok 18 to 23 December 1972, ed. Kasem Suwanakul, et al. (Bangkok : The Social Science Association Press of Thailand, 1974), pp. 73-74.

อาศัยอยู่ในเขตเมือง¹ และ Goldstein ยังพบอีกว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพมหานคร) จะต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง และเขตกรุงเทพมหานคร คือในเขตกรุงเทพมหานคร สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 2,982 คน ต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน และ 3,428 คนต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน สำหรับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนในเขตเมืองอื่น ๆ นั้นสตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 3,485 คนต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน และ 3,784 คน ต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน สำหรับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่น ๆ และได้สรุปเอาไว้ว่า การย้ายถิ่นอาจจะเป็นขบวนการอย่างหนึ่งที่ทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ในเขตเมืองต่ำลง² ซึ่งก็ได้ผลคล้ายกันกับผลจากการศึกษาของ นางดิ๊กมัน จันทนาคม ศึกษาในเขตเมืองของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2503 พบว่าภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นจะขึ้นอยู่กับเขตที่ย้ายมา ด้วย คือสตรีที่ย้ายมาจากเขตที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ เช่น เขตพระนคร และในภาคใต้เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองก็จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตที่มีภาวะเจริญพันธุ์สูง

¹Sidney Goldstein, Interrelation Between Migration and Fertility in Population Redistribution in Thailand, Research Report No. 5, Institute of Population Studies (Bangkok : Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1971), p. 27.

²Sidney Goldstein, The Demography of Bangkok : A Case Study of Differentials Between Big City and Rural Population, Research Report No. 7, Institute of Population Studies (Bangkok: Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1972), pp. 17-19.

เช่น ภาคเหนือ และภาคอีสาน และก็จะมีความเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัย อยู่ในเขตเมืองด้วย ส่วนสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตที่มีความเจริญพันธุ์สูงก็จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงไปด้วย¹ และจากการศึกษาของ Cook และ บุญเลิศ เลี้ยวประไพ เมื่อ พ.ศ. 2515 ก็พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดน้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง คือสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 คน ส่วนสตรีที่ย้ายถิ่นภายในจังหวัด และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นเลย จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 คน และ 4.31 คน ตามลำดับ และได้สรุปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตกับภาวะเจริญพันธุ์ในปัจจุบัน (Current fertility) นั้น ไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่จะมีความสัมพันธ์ต่อกันกับภาวะเจริญพันธุ์สะสม (Cumulative fertility) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ²

จากการศึกษาของ สุชาติ ไค้กล่าวไว้ว่า การย้ายถิ่นเป็นกลไกช่วยในการลดอัตราการเพิ่มโดยธรรมชาติของประชากร ทั้งนี้เพราะผู้ย้ายถิ่นเขาไปยังเขตเมืองเป็นผู้ที่ต่องประกอบกิจกรรมทางคานเศรษฐกิจ และมีฐานะไม่สู้ดี ไม่มีที่อยู่อาศัยที่มีขนาดใหญ่โตเพียงพอของตนเอง จึงจำเป็นต้องอาศัยอยู่กับผู้อื่น เช่น นายจ้างหรืออยู่ในที่คับแคบ ชีวิตความเป็นอยู่ดังกล่าวทั้งในคานการ หารงานและที่อยู่อาศัย

¹นางลักขณ์ จันทนาคม, "ภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 77-93.

²Michael J. Cook and Boonlert Leoprapi, Labor Force Participation, Village Characteristics and Modernism and Their Influence on Fertility Among Rural Thai Women (Bangkok: Institute for Population and Social Research, Mahidol University, 1977), pp. 82-85, 126.

จึงขัดต่อการมีบุตรจำนวนมาก เพราะไม่สามารถจะเลี้ยงดูได้ในขณะที่บุตรต้องทำมาหากิน ซึ่งไม่เหมือนกับการใช้ชีวิตอยู่ในชนบท และอัตราเกิดของผู้อพยพเข้ามาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครจะต่ำกว่าอัตราเกิดของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร.
.....

จากการศึกษาในเขตเมืองของประเทศไทย โดย อาร์โนลด์ และ สุปาณี บุญประเทือง โดยไขข้อข้องใจสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2513 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของผู้อพยพในบริเวณหนึ่งของชีวิตเข้ามาอยู่ในเขตเมือง และผู้ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนผู้อพยพในระยะเวลาห้าปี เข้ามาในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าผู้ไม่เคยย้ายถิ่นและอยู่ในเขตเมืองมาก² และจากการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดย อภิชาติ จรรย์สถุทธิรงค์ และ อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม เมื่อ พ.ศ. 2519 พบว่า ผู้อพยพไม่ว่าจะมาจากถิ่นที่เดิมเป็นเขตเทศบาลหรือไม่ก็ตาม ก็จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดน้อยกว่าผู้ที่เกิดในกรุงเทพมหานคร และเมื่อเปรียบเทียบในระหว่างผู้อพยพด้วยกันแล้วปรากฏว่า ผู้อพยพที่มาจากนอกเขตเทศบาล จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดสูงกว่าผู้ที่ย้ายมาจากเขตเทศบาลเล็กน้อย³ ส่วนการศึกษาของ Goldstein

¹ อภิชาติ ประดิษฐ์วิสินธุ์, "การย้ายถิ่นของประชากรไทย," วารสารประชากรศึกษา 3 (กันยายน - ตุลาคม 2519) : 8 - 9.

² เฟรค อาร์โนลด์ และ สุปาณี บุญประเทือง, "การย้ายถิ่น : รายงานเชิงวิเคราะห์ ฉบับที่ 2," สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี้, 2519), หน้า 29.

³ อภิชาติ จรรย์สถุทธิรงค์ และ อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม, "ภาวะการเจริญพันธุ์ของผู้อพยพใหม่ในแหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร," ใน การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมและการวางแผนครอบครัวของไทย, 19 - 20 มกราคม 2520, สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, และฝ่ายพัฒนาและวางแผน มหาวิทยาลัยมหิดล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม และฝ่ายพัฒนาและวางแผน, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2520), หน้า 84.

และ เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ ในเขตเมืองของประเทศไทย โดยไขขอมูลร้อยละหนึ่งของ
 สำมะโนประชากร พ.ศ. 2503 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นตั้งแต่เกิด
 หรือในช่วงหนึ่งของชีวิตเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองจะต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอยู่
 อาศัยในเขตเมืองเล็กน้อย คือสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร
 (กรุงเทพ-ธนบุรี) จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 3,340 คนต่อ 1,000 คน และสตรี
 ที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ
 3,443 คนต่อ 1,000 คน ส่วนสตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่น ๆ จะมีจำนวน
 บุตรเกิดรอดเท่ากับ 3,725 คนต่อ 1,000 คน และ 3,813 คนต่อ 1,000 คน สำหรับ
 สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง นอกจากนี้ยังพบอีกว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นภาย
 ในห้าปี เข้าไปอยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ จะมีภาวะเจริญพันธุ์
 ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นอย่างเห็นได้ชัด คือในเขตกรุงเทพมหานคร สตรีที่เคยย้ายถิ่น
 จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 2,982 คนต่อ 1,000 คน และ 3,427 คนต่อ 1,000
 คน สำหรับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น ส่วนในเขตเมืองอื่น ๆ ก็พบในทำนองเดียวกันและใช้ข้อ
 มูลของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวในเขตเมืองรวมแรก พ.ศ. 2513 ก็พบในทำนอง
 เดียวกัน คือสตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
 (กรุงเทพ-ธนบุรี) และเขตเมืองอื่น ๆ จะมีภาวะเจริญพันธุ์ที่ไม่แตกต่างกับสตรีที่ไม่เคย
 ย้ายถิ่น ส่วนสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี หรือเมื่อเร็ว ๆ นี้จะมีภาวะเจริญพันธุ์แตกต่าง
 กันอย่างเห็นได้ชัด¹ และผลจากการศึกษาของ เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ พบว่าผู้ย้ายถิ่นเข้ามา
 อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตเมืองอื่น ๆ จะมีขนาดของครอบครัวเล็กกว่าผู้ที่
 อาศัยอยู่ในเขตที่ย้ายมา และผู้ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
 จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เกือบเท่ากับผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

¹Sidney Goldstein and Penporn Tirasawat, The Fertility of Migrants to Urban Places in Thailand. East-West Population Institute No. 43 (Honolulu, Hawaii : East-West Center, 1976), pp. 16-19, 22-27.

และผู้อพยพจากเขตเมืองเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่น้อยกว่าผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบท¹

1.2 เขตที่เกิด ผลการศึกษาวิจัยที่มีขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส (Indianapolis) ปี พ.ศ. 2487 โดย Kiser และ Whelpton ซึ่งใช้ข้อมูล Indianapolis Study พบว่า เขตที่เกิดของคู่สมรสจะมีความสัมพันธ์กับขนาดของครอบครัวด้วย คือสตรีที่เกิดในภาคใต้ซึ่งเป็นเขตที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำอยู่แล้ว และย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส จะมีขนาดของครอบครัวเล็กกว่าสตรีที่เกิดในภาคเหนือ ซึ่งเป็นเขตที่มีภาวะเจริญพันธุ์สูงอยู่แล้ว และโยกย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส² ส่วนการศึกษาของ Kantner และ Whelpton ในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส โดยใช้ข้อมูล Indianapolis Study เช่นกัน พบว่า คู่สมรสที่มีสามีเกิดในเขตเมืองขนาดใหญ่ในภาคเหนือและย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าคู่สมรสที่มีสามีเกิดในเขตเมืองที่มีขนาดเล็กกว่าในภาคเดียวกัน และย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส ในทำนองเดียวกันในภาคใต้สตรีที่มีสามีเกิดในเขตเมืองขนาดใหญ่และย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่มีสามีเกิดในเขตเมืองที่มีขนาดเล็กกว่าและย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส และเมื่อพิจารณาระหว่างคู่สมรสที่ย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นแล้ว พบว่า คู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าคู่สมรสที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอยู่อาศัยใน

¹Penporn Tirasawat, "Urbanization and Migrant Adjustment in Thailand." (Ph.D. Dissertation, Department of Sociology, Brown University, 1977), pp. 180-195.

²Clyde V. Kiser and Pascal K. Whelpton, "Differential Birth Rates (fertility)," in Population Problems, p. 281.

เขตเมืองอินเคียนาโปลิส¹ ส่วนการศึกษาของ Rindfuss โดยใช้ข้อมูลร้อยละหนึ่งจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2513 ของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า สตรีที่เกิดในประเทศเปอร์โตริโกและย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่เกิดและอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา² ซึ่งก็คล้ายคลึงกับการศึกษาของ Jaffe และ Cullen โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรของประเทศสหรัฐอเมริกาปี พ.ศ. 2513 พบว่า สตรีที่เกิดในประเทศเปอร์โตริโกและย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่เกิดในประเทศสหรัฐอเมริกาและไม่เคยย้ายถิ่น³ แต่จากการศึกษาในอเมริกาเหนือโดย Long เมื่อ พ.ศ. 2503 กลับพบว่าสตรีที่เคยสมรสและย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่เคยสมรสและไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง คือสตรีที่เกิดในประเทศแคนาดา และเคยสมรสที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกา ในทำนองเดียวกันสตรีที่เกิดในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เคยสมรสและย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองของประเทศแคนาดาก็จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่า

¹J.L. Kantner and Pascal K. Whelpton, "Fertility Rate and Fertility Planning by Character of Migration," The Milbank Memorial Fund Quarterly 30 (1952) : 158-160.

²Ronald R. Rindfuss, "Fertility and Migration : The Case of Puerto Rico," International Migration Review 10 (Summer 1976) : 196.

³A.J. Jaffe and Ruth M. Cullen, "Fertility of the Puerto Rican Origin Population Mainland United States and Puerto Rico : 1970," International Migration Review 9 (Summer 1975) : 194-195.

สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองของประเทศแคนาดา¹

ส่วนการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เช่น การศึกษาในประเทศเปอร์โตริโก (Puerto Rico) โดย Myers และ Morris เมื่อ พ.ศ. 2503 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง คือสตรีที่เกิดในเขตเมืองซานฮวน (San Juan) และไม่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองอื่น ๆ และที่เกิดในเขตชนบทของประเทศที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานฮวน แต่สตรีที่เกิดในต่างประเทศและย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานฮวนจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด²

ส่วนการศึกษาในประเทศบราซิล (Brazil) โดย Iutaka, Bock และ Varnes เมื่อ พ.ศ. 2502-2503 พบว่า สตรีที่เกิดในเขตเมืองที่มีขนาดใหญ่และย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองของประเทศบราซิลจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองที่เล็กกว่าและในเขตชนบทแล้วย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองของประเทศบราซิล³ ซึ่งก็ใกล้เคียงคล้ายคลึงกันกับการศึกษาของ Tabah และ Samuel ในเขตเมืองซานติอาโก ประเทศชิลี เมื่อ พ.ศ. 2502 ที่พบว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองที่มี

¹Larry H. Long, "The Fertility of Migrants to and within North America," The Milbank Memorial Fund Quarterly 48 (July 1970) : 310-311.

²George C. Myers and Earl W. Morris, "Migration and Fertility in Puerto Rico," Population Studies 20 (July 1966) : 90-91.

³S. Iutaka, E.W. Bock, and W.G. Varnes, "Factors Affecting Fertility of Natives and Migration in Urban Brazil," Population Studies 25 (March 1971) : 58-59.

ขนาดของประชากรอาศัยอยู่น้อยกว่า 100,000 คน ที่โย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตเมืองซานติอาโก จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองที่มีขนาดใหญ่กว่าที่โย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานติอาโก และยิ่งสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยโย้ายถิ่นและเกิดในเมืองซานติอาโกด้วย¹ และก็คล้ายคลึงกันกับการศึกษาของ Elizaga ในเขตเมืองซานติอาโก เมื่อ พ.ศ. 2509 ที่ไ้พบว่าสตรีที่เกิดนอกเขตเมืองซานติอาโกและโย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่เกิดในเมืองซานติอาโก และไม่โย้ายถิ่น² ส่วนการศึกษาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา โดย Edmonston และ McGinnis โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจของ United Nations Center CELADE ในเมืองซานติอาโก ประเทศชิลี เมื่อ พ.ศ. 2507 พบว่า คู่สมรสที่เกิดในเขตเมืองและโย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองหลวงของกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าคู่สมรสที่มีคนใดคนหนึ่งเกิดในเขตชนบท หรือทั้งคู่เกิดในเขตชนบท และโย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองหลวง และสูงกว่าคู่สมรสที่ไม่เคยโย้ายถิ่นและอาศัย

¹León Tabah and Raúl Samuel, "Preliminary Findings of a Survey on Fertility and Attitudes Towards Family Formation in Santiago, Chile," in Research in Family Planning, ed. Clyde V. Kiser (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1962), pp. 265-266.

²Juan C. Elizaga, "A Study of Migration to Greater Santiago (Chile)," Demography 3 (1966) : 354-356.

อยู่ในเขตเมืองหลวงควาย¹ และจากการศึกษาของ Miro ในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2506-2507 โดยใช้ข้อมูลชุดเดียวกัน พบว่า สตรีที่เกิดในเขตเมืองและไม่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองอื่น ๆ และย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง และยิ่งสูงกว่าสตรีที่เกิดในต่างประเทศและย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองที่ศึกษานี้ด้วย² ส่วนการศึกษาของ Martine ในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา โดยใช้ข้อมูลชุดเดียวกันนี้เช่นกันที่ศึกษาเฉพาะคู่สมรสที่มีสถานภาพสมรสในปัจจุบัน พบว่า คู่สมรสที่เกิดในเขตชนบททั้งคู่และย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าคู่สมรสที่มีคนใดคนหนึ่งเกิดในเขตชนบท ส่วนคู่สมรสที่มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด คือคู่สมรสที่มีภรรยาเกิดในเขตเมืองที่ไม่เคยย้ายถิ่น และสามีเกิดในเขตเมืองอื่น ๆ ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองที่ศึกษา³ และการศึกษาใน

¹Barry Edmonston and Susan McGinnis, "Migrant-Nonmigrant Fertility Differentials in Metropolitan Areas of Latin America," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, ed. Shirley Sirota Rosenberg (Washington, D.C.: Smithsonian Institution, 1976), p. 279.

²Carman A. Miro, "Some Misconception Disproved : A Program of Comparative Fertility Surveys in Latin America," in Family Planning and Population Programs, ed. Bernard Barelson et al. (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1966), pp. 618-620.

³George Martine, "Migrant Fertility Adjustment and Urban Growth in Latin America," International Migration Review 9 (Summer 1975) : 182-184.

เขตเมืองมอนเตอรรี ประเทศเม็กซิโก โดย Zarate เมื่อ พ.ศ. 2508 ก็ได้ผลคล้ายคลึงกัน คือสตรีที่เกิดในเขตชนบทและย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองมอนเตอรรี และไม่ได้ย้ายถิ่น กล่าวคือ สตรีที่เกิดในเขตชนบทและย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 คน และ 3.98 คน สำหรับสตรีที่เกิดในเขตเมืองมอนเตอรรี และไม่เคยย้ายถิ่น¹ และจากการศึกษาของ Zarate และ Zarate ซึ่งได้สรุปผลการวิจัยต่าง ๆ ที่มีขึ้นในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เกิดในเขตเมืองและไม่เคยย้ายถิ่น จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่เกิดในเขตชนบทและเขตเมืองอื่น ๆ ที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง ยกเว้นสตรีที่เกิดในเขตเมืองขนาดใหญ่และย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานติอาโกและเขตเมืองมอนเตอรรี จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองทั้งสองนี้ และไม่เคยย้ายถิ่น นอกจากนี้ในระหว่างสตรีที่ย้ายถิ่นควยกันแล้ว สตรีที่เกิดในเขตชนบทและย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองอื่น ๆ และย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง²

ส่วนการศึกษาในประเทศต่าง ๆ แถบเอเชียชั้น จากการศึกษาของ EL-Badry ในเขตเมืองบอมเบย์ ประเทศอินเดีย เมื่อ พ.ศ. 2503 พบว่า สตรีที่เกิดและ

¹Alvan O. Zarate, "Differential Fertility in Monterrey, Mexico : Prelude to Transition?," The Milbank Memorial Fund Quarterly 45 (1967) : 94-96.

²Alvan O. Zarate and Alicia Unger de Zarate, "On the Reconciliation of Research Findings of Migrant-Nonmigrant Fertility Differentials in Urban Areas," International Migration Review 9 (Summer 1975) : 125-128.

อยู่อาศัยในเมืองบอมเบย์ที่มีสามีเป็นผู้อพยพไม่ว่าจะเกิดในเขตใดของประเทศก็ตาม จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำพอ ๆ กันกับคู่สมรสที่เกิดในเขตเมืองบอมเบย์และไม่เคยย้ายถิ่น¹ แต่การวิจัยในเขตเมืองเซอูล ประเทศเกาหลี โดย Kap-Suk Koh และ Kun-Yong Song เมื่อ พ.ศ. 2509 กลับพบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองเซอูลไม่ว่าจะเกิดในเขตเมืองหรือเขตชนบทก็ตาม จะมีภาวะเจริญพันธุ์ที่แตกต่างกันไม่มากนัก²

สำหรับการศึกษาในประเทศไทย โดยความร่วมมือกันระหว่างสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้ข้อมูลร้อยละหนึ่งจากสำมะโนประชากร พ.ศ. 2503 พบว่า ผู้อพยพที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานครไม่ว่าจะเกิดในเขตเมืองหรือในเขตชนบทก็ตาม จะมีภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างไปจากผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานคร³ และการศึกษาในเขตเมืองของประเทศไทย โดย Goldstein และ เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ เมื่อ พ.ศ. 2519

¹M.A. El-Badry, "A Study of Differential Fertility in Bombay," Demography 4 (1967) : 636.

²Kap-Suk Koh and Kun-Yong Song, "Some Aspects of Fertility and Family Planning in Seoul City, Korea," in International Union for Scientific Study of Population, Contributed Papers : Sydney Conference Australia 21 to 25 August 1967, pp. 423-424.

³The National Economic and Social Development Board, The National Statistical Office, and Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, The Population of Thailand (Bangkok: Thai Watana Panich Press Co., 1974), p. 37.

โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวในเขตเมืองรอบแรกปี พ.ศ. 2513 พบว่า สตรีที่เกิดในเขตชนบทและย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่น ๆ และเขตกรุงเทพมหานคร จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองอื่น ๆ และเขตกรุงเทพมหานคร และไม่เคยย้ายถิ่น และก็สูงกว่าสตรีที่เกิดในเขตเมืองที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองอื่น ๆ และเขตกรุงเทพมหานครด้วย¹ ส่วนการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดย อภิชาติ จรรย์สดุทธิรงค์ และ อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม เมื่อ พ.ศ. 2519 กลับพบว่าสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่เกิดในเขตกรุงเทพมหานคร คือราวสามในสี่ของสตรีที่ย้ายถิ่น จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดไม่เกินสองคน แต่ราวหนึ่งในสามของสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและเกิดในกรุงเทพมหานครจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดไม่เกินสองคน²

1.3 เขตที่อาศัยอยู่ก่อนและหลังการสมรส จากการศึกษาถึงผลงานการศึกษาและวิจัยต่าง ๆ พบว่า เขตที่อาศัยอยู่ทั้งก่อนและหลังการสมรสก็อาจจะมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์ได้เช่นกัน ดังเช่น จากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ในเขตเมืองโคลัมเบีย มลรัฐโอไฮโอ และเมือง Syracuse มลรัฐนิวยอร์ก โดย Kiser เมื่อ พ.ศ. 2473-2476 พบว่า สตรีผู้ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองโคลัมเบีย และเมือง Syracuse ก่อนการสมรสนั้น จะมีภาวะเจริญพันธุ์เท่ากับ

¹Sidney Goldstein and Penporn Tirasawat, The Fertility of Migrants to Urban Places in Thailand, East-West Population Institute No. 43, pp. 31-32.

²อภิชาติ จรรย์สดุทธิรงค์ และ อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม, "ภาวะการเจริญพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่นใหม่ในแหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร," ใน การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การศึกษาค้นพบกิจกรรมการเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวของไทย, หน้า 84.

สตรีที่เกิดและอาศัยในเขตเมืองทั้งสองนี้ และในทำนองเดียวกันกับสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองก่อนการสมรสก็จะมีภาวะเจริญพันธุ์เท่ากับสตรีที่ที่เกิดและอาศัยอยู่ในเขตเมือง¹ และจากการศึกษาในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส โดย Kantner และ Whelpton เมื่อ พ.ศ. 2495 พบว่า คู่สมรสที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส ภายหลังการสมรสแล้ว จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส²

ส่วนการศึกษาในประเทศเลบานอน โดย Yaukey เมื่อ พ.ศ. 2504 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองภายหลังการสมรสจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตชนบทภายหลังการสมรส และสตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทภายหลังการสมรส จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเดิม หรือเขตที่ตนย้ายมาภายหลังการสมรส³

1.4 ระดับการศึกษา Kiser และ Whelpton ได้ศึกษาถึงภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีในเขตเมืองอินเดียนาโพลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2487 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตเมืองอินเดียนาโพลิสจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดมากกว่า

¹Clyde V. Kiser, "Birth Rates Among Rural Migrants in Cities," The Milbank Memorial Fund Quarterly 16 (October 1938) : 381.

²J.L. Kantner and Pascal K. Whelpton, "Fertility Rate and Fertility Planning by Character of Migration," The Milbank Memorial Fund Quarterly 30 (1952) : 160-161.

³David Yaukey, Fertility Differences in Modernizing Country : A Survey of Lebanese Couples. (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1961), pp. 35-36.

สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาในทุกระดับการศึกษาของสตรี ยกเว้นในระดับวิทยาลัยและสูงกว่าขึ้นไป สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาจะมีจำนวนบุตรเกิดรอด ไม่แตกต่างกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น¹ ซึ่งก็คล้ายคลึงกันกับผลจากการศึกษาของ Freedman และ Slesinger ในเขตเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2498 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของคู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง และคู่สมรสที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับระดับการศึกษา และคู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในเขตเมืองจะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าคู่สมรสที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกระดับของการศึกษา ยกเว้นในระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและสูงกว่าขึ้นไป จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก คือในระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 คน และ 2.49 คน สำหรับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ในระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สตรีที่เค้าย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.19 คน และ 1.94 คน สำหรับจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น ในระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สตรีที่ย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.77 คน และ 1.76 คน สำหรับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และในระดับการศึกษาชั้นวิทยาลัยและสูงกว่าขึ้นไป จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่ย้ายถิ่นจะเท่ากับ 1.83 คน และ 1.76 คน สำหรับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น² และก็คล้ายคลึงกันกับผลจากการศึกษาของ Duncan ในเขตเมืองดีทรอยท์ (Detroit) เมื่อ พ.ศ. 2505 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัย

¹Clyde V. Kiser and Pascal K. Whelpton, "Differential Birth Rates (fertility)," in Population Problems, p. 280.

²Ronald Freedman and Dorris P. Slesinger, "Fertility Differentials for the Indigenous Non-farm Population of the United States," Population Studies 15 (July 1961) : 170-171.

อยู่ในเขตเมืองและสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันระดับการศึกษาของสตรี และยังพบว่าภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีทั้งที่ย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นก็มีความสัมพันธ์ในทางกลับกันระดับการศึกษาของสามีด้วย คือสตรีที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีจำนวนบุตรเกิดร่อนน้อยกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า และในทำนองเดียวกันสตรีที่มีสามีมีระดับการศึกษาสูงก็จะมีจำนวนบุตรเกิดร่อนน้อยกว่าสตรีที่มีสามีมีระดับการศึกษาต่ำกว่า ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นผู้ย้ายถิ่นหรือไม่ก็ตาม¹ ซึ่งก็คล้ายคลึงกันกับผลจากการศึกษาของ Jaffe และ Cullen ในปี พ.ศ. 2513 ที่ศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันระดับการศึกษาของสตรี คือสตรีชาวเปอร์โตริโกที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยลดลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เช่นเดียวกับสตรีผิวขาวที่ไม่มีเชื้อสายสเปนที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา และเมื่อเปรียบเทียบกันในระหว่างสตรีชาวเปอร์โตริโก กับสตรีผิวขาวที่ไม่มีเชื้อสายสเปนแล้วพบว่า สตรีชาวเปอร์โตริโกที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีผิวขาวที่ไม่มีเชื้อสายสเปนในเกือบทุกระดับการศึกษา ยกเว้นในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป จะมีภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกันในระหว่างสตรีที่ย้ายถิ่นทั้งสองกลุ่มนี้²

สำหรับการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา จากการ
ศึกษาในเขตเมืองของประเทศเปอร์โตริโก โดย Macisco, Bouvier และ Renzi

¹Otis Dudley Duncan, "Farm Background and Differential Fertility," Demography 2 (1965) : 243-244, 247.

²A.J. Jaffe and Ruth M. Cullen, "Fertility of the Puerto Rican Origin Population Mainland United States and Puerto Rico : 1970," International Migration Review 9 (Summer 1975) : 197-199.

เมื่อ พ.ศ. 2503 ก็พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับระดับการศึกษา คือสตรีทั้งที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดมากกว่าสตรีทั้งที่ย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นที่มีระดับการศึกษาสูงกว่า และยังพบอีกว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกระดับการศึกษา¹ แต่จากการศึกษาในเขตเมืองของประเทศบราซิลเมื่อ พ.ศ. 2502-2503 โดย Iutaka, Bock และ Varnes กลับพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกระดับการศึกษา คือในระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาและต่ำกว่า จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.7 คน สำหรับสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง และ 2.9 คน สำหรับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ในระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาและสูงกว่าขึ้นไป จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.8 คน และ 3.2 คน สำหรับสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นตามลำดับ² ส่วนการศึกษาในเขตเมืองต่าง ๆ แจ็กเขตเมืองในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา โดย Iutaka, Bloomer และ Berardo พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับระดับการศึกษาและความสัมพันธ์นี้ยังแตกต่างกันออกไปตามเขตที่ย้ายมาอีกด้วย คือสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคย

¹ John J. Macisco, Jr., Leon F. Bouvier and Martha Jane Renzi, "Migration Status, Education and Fertility in Puerto Rico, 1960," The Milbank Memorial Fund Quarterly 47 (April 1969) : 172-176.

² S. Iutaka, E.W. Bock and W.G. Varnes, "Factors Affecting Fertility of Natives and Migration in Urban Brazil," Population Studies 25 (March 1971) : 58-59.

ย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองทุกระดับการศึกษา แต่สตรีที่ย้ายมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกระดับการศึกษา¹

ส่วนการวิจัยในประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย เช่น จากการวิจัยในประเทศเกาหลี ที่กรุงเซอูล โดย Jong-Joo Yoon เมื่อ พ.ศ. 2511 พบว่า ผู้ย้ายถิ่นทั้งชายและหญิงที่เข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเซอูลจะมีระดับการศึกษาต่ำกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในกรุงเซอูล หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ผู้ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเซอูล จะมีอัตราส่วนของการไม่ได้รับการศึกษาเฉลี่ยละ 11.3 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในกรุงเซอูล จะมีเพียงร้อยละ 9.4 เท่านั้นที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย และภาวะเจริญพันธุ์ทั้งของผู้ย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกับระดับการศึกษาคว ย แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นแล้วปรากฏว่า จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเซอูลจะสูงกว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และอาศัยอยู่ในกรุงเซอูลในทุกระดับการศึกษาของสตรี² และจากการศึกษาของ Kong-Kyun Ro ในประเทศเกาหลี เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกับระดับการศึกษา คือสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเซอูลที่มีระดับการศึกษาสูง จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า และ

¹Sugiyama Iutaka, Barbara F. Bloomer, and Felix M. Berardo, "Fertility : Natives and Migrants in Metropolitan Latin America," in Internal Migration : The New World and the Third World, ed. Anthony H. Richmond and Daniel Kubits (Beverly Hills, California : Sage Publications, 1976), p. 244.

²Jong-Joo Yoon, Findings from A Survey on Fertility and Immigration of Seoul 1970 (n.p., n.d. 1970), pp. 131-133.

ในระดับการศึกษาเดียวกัน สตรีที่โยกย้ายถิ่นภายในห้าปีเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเซอูล จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่โยกย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยนานกว่าห้าปีขึ้นไป และก็มี ภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในกรุงเซอูลด้วยในระดับการศึกษา เดียวกันทุกระดับการศึกษา¹ และการศึกษาของ Park และ Park ในประเทศเกาหลี เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า สตรีที่โยกย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตมหานครจะมีภาวะ เจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตมหานครในทุกระดับการศึกษา แต่สตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่โยกย้าย ถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกระดับการศึกษา และสตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ใน เขตมหานครจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองในการ ศึกษาระดับเดียวกันทุกระดับการศึกษา² ส่วนการศึกษาในประเทศอินเดีย ที่กรุงบอมเบย์ เมื่อ พ.ศ. 2509 โดย Rele และ Kanitkar ก็พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์จะมีความ สัมพันธ์ในทางกลับกันกับระดับการศึกษา คือสตรีที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีภาวะเจริญพันธุ์ ต่ำกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า และสตรีที่ย้ายมาจากเขตที่แตกต่างกันก็จะมีภาวะ เจริญพันธุ์และระดับการศึกษาต่างกันด้วย คือสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามา อาศัยอยู่ในกรุงบอมเบย์จะมีระดับการศึกษาสูงที่สุด และมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด รอง ลงไปไคแก่ สตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในกรุงบอมเบย์ ส่วนสตรีที่ย้ายถิ่นมาจาก

¹Kong-Kyun Ro, "Migration and Fertility in Korea," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, p. 262.

²Jae-Young Park and Insook H. Park, "Migration and Female Labor Force Impact on Korean Fertility," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, pp. 272-273.

เขตชนบทนั้นจะมีระดับการศึกษาต่ำที่สุด และมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด และได้สรุปว่า ระดับการศึกษาของสตรีทั้งที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะมีอิทธิพลต่อขนาดของครอบครัวอย่างมาก แต่เมื่อพิจารณาถึงภาวะเจริญพันธุ์สมบูรณ์ (Complete fertility) แล้วปรากฏว่า ภาวะเจริญพันธุ์สมบูรณ์หรือขนาดของครอบครัวของสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะเล็กที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่เคยย้ายถิ่นทั้งที่มาจากเขตเมืองและเขตชนบท¹ ซึ่งก็คล้ายคลึงกับผลจากการศึกษาของ Conception ในประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อ พ.ศ. 2506 ที่พบว่า สตรีที่มีการศึกษาสูงและอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยน้อยกว่าสตรีที่มีการศึกษากว่า² สำหรับการศึกษาในเขตเมืองมานิลา โดย Hendershot เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า ในระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และในระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา สตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์เท่ากัน แต่ในระดับการศึกษาชั้นวิทยาลัยและสูงกว่าสตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น³

¹J.R. Rele and Tara Kanitkar, "Residence Background and Fertility in Greater Bombay," Population Studies 28 (July 1974) : 303.

²Mercedes B. Conception, "The Effect of Current Social and Economic Changes in the Developing Countries on Differential Fertility," in World Population Conference, 1965 : Fertility, Family Planning, Mortality, Vol. 2. (New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 1967), p. 124.

³Gerry E. Hendershot, "Cityward Migration and Urbanization Fertility in the Philippines," Philippine Sociological Review 19 (July and October 1971) : 188.

สำหรับในประเทศไทย จากการศึกษาของ นงลักษณ์ จันทนาคม โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2503 พบว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองของประเทศจะมีระดับการศึกษาสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเดียวกัน และในขณะที่เดียวกันสตรีที่เคยย้ายถิ่นมีจำนวนบุตรน้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่มีระดับการศึกษาเดียวกันทุกระดับ¹

2. ปัจจัยทางค่านิยมธุรกิจที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่น และไม่เคยย้ายถิ่น จากการศึกษาผลการวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ในหัวข้อที่เกี่ยวกับปัจจัยทางค่านิยมธุรกิจ พอที่จะแยกออกเป็นปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.1 ลักษณะอาชีพ จากการศึกษาถึงผลการศึกษาและวิจัยต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา จากการศึกษาของ Kiser เมื่อ พ.ศ. 2487 พบว่า ลักษณะอาชีพของสตรีทั้งที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ คือสตรีที่ประกอบอาชีพที่ต้องใช้แรงงานจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพโดยไม่ใช่แรงงาน และสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองที่มีลักษณะอาชีพเดียวกันเกือบทุกลักษณะอาชีพ ยกเว้นสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพค้าวิชาชีพจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองที่ประกอบอาชีพเดียวกัน² และจากการศึกษาของ Freedman และ Slesinger ในเขตเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อ พ.ศ. 2498 พบว่า คู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองและประกอบอาชีพค้าปลีกกรรม จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าคู่สมรสที่ไม่เคย

¹นงลักษณ์ จันทนาคม, "ภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย," หน้า 77-93.

²Clyde V. Kiser and Pascal K. Whelpton, "Differential Birth Rates (fertility)," in Population Problems, p. 280.

ย้ายถิ่นและไม่ได้ประกอบอาชีพคานกสิกรรม คือจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.95 คน และ 1.86 คน ตามลำดับ¹ และการศึกษาในเขตเมืองดีทรอยท์ (Detroit) โดย Duncan เมื่อ พ.ศ. 2505 ก็พบว่าคู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองดีทรอยท์และประกอบอาชีพคานกสิกรรม จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าคู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาในเขตเมืองดีทรอยท์และไม่ได้ประกอบอาชีพคานกสิกรรม คือคู่สมรสที่เคยย้ายถิ่นและประกอบอาชีพคานกสิกรรมทั้งคู่จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 คน คู่สมรสที่เคยย้ายถิ่นและสามีประกอบอาชีพคานกสิกรรม ภรรยาประกอบอาชีพคานอื่น ๆ จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 คน คู่สมรสที่เคยย้ายถิ่นและภรรยาประกอบอาชีพคานกสิกรรม สามีประกอบอาชีพคานอื่น ๆ จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 คน และ 2.21 คน สำหรับคู่สมรสที่เคยย้ายถิ่นและไม่ได้ประกอบอาชีพคานกสิกรรมทั้งคู่² ซึ่งก็คล้ายคลึงกับผลจากการศึกษาของ Ritchey และ Stokes ที่ศึกษาในเขตเมืองต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีจะมีความสัมพันธ์กับลักษณะอาชีพของสตรีด้วย คือสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและประกอบอาชีพในระดับที่สูง หรือประกอบอาชีพคานวิชาชีพ เทคนิคที่เกี่ยวข้องกัน จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพในระดับที่ต่ำ หรือประกอบอาชีพคานกรรมกร กสิกรรม และที่เกี่ยวข้องกัน หรือสตรีที่ประกอบอาชีพในระดับที่สูงจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 2,752 คนต่อสตรี 1,000 คน และสตรีที่ประกอบอาชีพในระดับที่ต่ำจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 3,500 คนต่อสตรี 1,000 คน และในระหว่าง

¹Ronald Freedman and Dorris P. Slesinger, "Fertility Differentials for the Indigenous Non-farm Population of the United States," Population Studies 15 (July 1961) : 166.

²Otis Dudley Duncan, "Farm Background and Differential Fertility," Demography 2 (1965) : 243.

สตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่น พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองในเกือบทุกลักษณะอาชีพ ยกเว้นสตรีที่ประกอบอาชีพค่านบริการ สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเล็กน้อย¹

สำหรับการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย จากการศึกษาในประเทศเกาหลี โดย Kong-Kyun Ro เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีจะแตกต่างกันตามลักษณะอาชีพของสตรี คือสตรีที่ประกอบอาชีพที่ท้องไร่แรงงานประเภทไร้ฝีมือ (unskilled labor) จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดมากกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพที่ท้องไร่แรงงานประเภทมีฝีมือ (skilled labor) และในลักษณะของการประกอบอาชีพที่ท้องไร่แรงงานประเภทมีฝีมือด้วยกันแล้ว สตรีที่ประกอบอาชีพค่านธุรกิจจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดมากกว่าในลักษณะอาชีพอื่น² และจากการศึกษาของ Park และ Park ในเขตมหานคร และเขตเมืองในประเทศเกาหลี เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตมหานครและเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้าย

¹P. Neal Ritchey and C. Shannon Stokes, "Residence Background, Socioeconomic Status and Fertility," Demography 8 (August 1971) : 375-376.

²Kong-Kyun Ro, "Migration and Fertility in Korea," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, p. 262.

ดินที่อาศัยอยู่ในเขตมหานครและเขตเมืองในลักษณะอาชีพเดียวกันทุกลักษณะอาชีพ¹

ส่วนการศึกษาในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2503 เฉพาะในเขตเมือง โดย Goldstein พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะแตกต่างกันตามลักษณะอาชีพของสตรี คือในลักษณะอาชีพคาน กลีกรรรม สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์น้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง หรือมีจำนวนบุตรเกิดรอกน้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นเท่ากับ 448 คนต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน และในลักษณะอาชีพที่ไม่ใช่คานกลีกรรรม สตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพฯ - ธนบุรี) จะมีจำนวนบุตรเกิดรอกน้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานคร เท่ากับ 88 คน และ 297 คนต่อสตรีที่สมรสแล้ว 1,000 คน สำหรับในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ² และการศึกษาของนางลักษณ์ จันทนาคม ในเขตเมืองของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2503 เช่นเดียวกัน พบว่า อัตราส่วนร้อยละของการประกอบอาชีพของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง และก็มีจำนวนบุตรน้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นด้วย³ ซึ่งก็คล้ายคลึงกับผลจากการศึกษาของ Cook และบุญเลิศ

¹Jae-Young Park and Insook H. Park, "Migration and Female Labor Force Impact on Korean Fertility," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, pp. 272-275.

²Sidney Goldstein, Interrelation Between Migration and Fertility in Population Redistribution in Thailand, Research Report No. 5, Institute of Population Studies, p. 27.

³นางลักษณ์ จันทนาคม, "ภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย," หน้า 77-93.

เดี่ยวยุโรป ที่พบว่า ในลักษณะอาชีพคานเกษตรกรรม จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่โยย้ายถิ่นจะน้อยกว่าสตรีที่ไม่โยย้ายถิ่น คือจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีที่โยย้ายถิ่นจะเท่ากับ 4.16 และเท่ากับ 4.38 คน สำหรับสตรีที่ไม่โยย้ายถิ่น¹

2.2 สถานภาพการทำงาน จากการศึกษาในประเทศเกาหลี โดย Kong-Kyun Ro เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพส่วนตัว หรือเป็นเจ้าของกิจการเอง จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดน้อยกว่าสตรีที่มีสถานภาพการทำงานอื่น ๆ²

2.3 การทำงานภายหลังการสมรส จากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศเปอร์โตริโก โดย Jaffe และ Cullen เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า สตรีชาวเปอร์โตริโกที่โยย้ายถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีชาวเปอร์โตริโกที่โยย้ายถิ่นเข้ามาแต่ไม่ได้ประกอบอาชีพภายหลังการสมรส³

ส่วนการวิจัยในประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย เช่น จากการศึกษาในประเทศเกาหลี โดย Kong-Kyun Ro เมื่อ พ.ศ. 2513 พบว่า ในกลุ่มสตรีที่โยย้ายถิ่นประกอบอาชีพ

¹Michael J. Cook and Boonlert Leoprapi, Labor Force Participation, Village Characteristic and Modernism and Their Influence on Fertility Among Rural Thai Women, p. 82.

²Kong-Kyun Ro, "Migration and Fertility in Korea," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, p. 262.

³A.J. Jaffe and Ruth M. Cullen, "Fertility of the Puerto Rican Origin Population Mainland United States and Puerto Rico : 1970," International Migration Review 9 (Summer 1975) : 200-201.

ภายหลังการสมรสด้วยกันแล้ว สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในกรุงเซอูลจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในกรุงเซอูล และในระหว่างสตรีที่เคยย้ายถิ่นด้วยกัน สตรีที่ประกอบอาชีพภายหลังการสมรสจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ภายหลังการสมรส แต่ในระหว่างสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในกรุงเซอูลกลับพบว่า สตรีที่เคยประกอบอาชีพภายหลังการสมรสจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยประกอบอาชีพภายหลังการสมรส¹ ซึ่งก็คล้ายคลึงกันกับผลจากการศึกษาของ Park และ Park ในเขตเมืองประเทศเกาหลี เมื่อ พ.ศ. 2513 ที่พบว่า สตรีทั้งที่ย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นที่เคยทำงานภายหลังการสมรสจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยทำงานภายหลังการสมรส และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างสตรีที่ย้ายถิ่นกับไม่เคยย้ายถิ่นแล้ว พบว่า ในกลุ่มสตรีที่เคยทำงานภายหลังการสมรส สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตมหานคร จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตมหานคร แต่ในกลุ่มสตรีที่ไม่เคยทำงานภายหลังการสมรสกลับปรากฏว่าสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองและมหานครจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตมหานคร² และจากการศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ โดย Hendershot เมื่อ พ.ศ. 2516 พบว่า สตรีที่มีสามีเป็นผู้ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีอัตราการรอดของการเคยทำงานนอกบ้านภายหลังการสมรสสูงกว่าสตรีที่มีสามีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง และสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง

¹Kong-Kyun Ro, "Migration and Fertility in Korea," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, p. 262.

²Jae-Young Park and Insook H. Park, "Migration and Female Labor Force Impact on Korean Fertility," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, pp. 272-275.

ไม่ว่าจะเคยทำงานภายหลังการสมรสหรือไม่ก็ตาม จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง และพบว่าในกลุ่มสตรีที่ย้ายถิ่น สตรีที่เคยทำงานภายหลังการสมรสจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยทำงานภายหลังการสมรส แต่อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพในการทำงานภายหลังการสมรสไม่ได้มีผลกระทบต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น กล่าวคือ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยทำงานกับไม่เคยทำงาน¹

3. ปัจจัยทางค่านประชากรที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่น จากการศึกษาในเอกสาร ผลการศึกษาและวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองในหัวข้อที่เกี่ยวกับปัจจัยทางค่านประชากรนั้น สามารถแยกออกเป็นปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.1 อายุของสตรี จากการศึกษาถึงผลการวิจัยต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น การวิจัยของ Macisco ที่ศึกษาในเขตเมืองประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2503 พบว่า อายุจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกับภาวะเจริญพันธุ์ คือในกลุ่มอายุต่ำกว่า 25 ปี สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าในกลุ่มอายุสูง ๆ ขึ้นไป และต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองในกลุ่มอายุเดียวกันด้วย และในกลุ่มอายุที่สูงกว่า 25 ปีขึ้นไป สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมือง และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง แต่เมื่อพิจารณาถึงการย้ายถิ่นเมื่อเร็ว ๆ นี้ หรือการย้ายถิ่นภายในห้าปี กับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นแล้ว พบว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายใน

¹Gerry E. Hendershot, "Social Class, Migration and Fertility in the Philippines," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, pp. 220, 234-236.

ห้าปี เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกกลุ่มอายุ และถ้าพิจารณาถึงเขตที่ย้ายมาควยแล้วก็พบว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกกลุ่มอายุ แต่สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีจากเขตชนบทเข้ามาอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นเฉพาะในกลุ่มอายุที่ต่ำกว่า 30 ปีลงไป ส่วนในกลุ่มอายุที่สูงตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป ปรากฏว่าสตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง¹

ส่วนการศึกษาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เช่น จากการศึกษาวิจัยในเขตเมืองซานติอาโก ประเทศชิลี โดย Tabah และ Samuel เมื่อ พ.ศ. 2502 พบว่า สตรีที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีและย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานติอาโกจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่มีอายุ 20 ปี และสูงกว่าขึ้นไปที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองซานติอาโก² และจากการวิจัยในเขตเมือง ประเทศเปอร์โตริโก โดย Myers และ Morris เมื่อ พ.ศ. 2503 ก็พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีจะผันแปรตามอายุ และสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างกันตามเขตที่ย้ายมาควย คือสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ ทั้งที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต และที่เคยย้ายถิ่นเมื่อเร็ว ๆ นี้ หรือภายในห้าปี จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มอายุน้อย ๆ จะเห็นความแตกต่างกันอย่าง

¹John J. Macisco, Jr., "Fertility of White Migrant Women, U.S. 1960 : A Stream Analysis," Rural Sociology 33 (December 1968) : 476-477.

²León Tabah and Raúl Samuel, "Preliminary Findings of a Survey on Fertility and Attitudes Towards Family Formation in Santiago, Chile," in Research in Family Planning, p. 291.

ชัดเจน ส่วนในกลุ่มอายุที่สูงขึ้นความแตกต่างนี้จะน้อยลง และภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่
ย้ายถิ่นภายในห้าปีจะต่ำกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง
ในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มอายุน้อย ๆ จะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน¹
และจากการวิจัยในเขตเมืองซานฮวน ประเทศเปอร์โตริโก โดย Macisco, Bouvier
และ Weller เมื่อ พ.ศ. 2503 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมี
ภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองในเกือบทุกกลุ่มอายุ
ยกเว้นในกลุ่มอายุ 35 - 44 ปีเท่านั้นที่สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรี
ที่ไม่เคยย้ายถิ่น² ซึ่งก็คล้ายคลึงกันกับผลจากการวิจัยในเขตเมืองเซาเปาโล (Sao
Paulo) โดย Berquo และคณะ เมื่อ พ.ศ. 2508 พบว่า ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 25 ปี
สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และในกลุ่มอายุที่สูงกว่า
25 ปีขึ้นไปกลับพบว่าสตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และ
เมื่อพิจารณาถึงเขตที่ย้ายมาควยแล้ว พบว่า ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี สตรีที่ย้ายถิ่นมา
จากเขตเมืองอื่น ๆ จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด รองลงไปให้แก่ สตรีที่ย้ายถิ่นมาจาก
เขตชนบท และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด ส่วนในกลุ่มอายุตั้งแต่ 35
ปีขึ้นไปกลับพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด รองลงไป

¹George C. Myers and Earl W. Morris, "Migration and Fertility in Puerto Rico," Population Studies 20 (July 1966) : 95.

²John J. Macisco, Jr., Leon F. Bouvier, and Robert H. Weller, "The Effect of Labor Force Participation on the Relation Between Migration Status and Fertility in San Juan, Puerto Rico," The Milbank Memorial Fund Quarterly 48 (January 1970) : 57.

ได้แก่ สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด¹ และการวิจัยของ Elizaga ในเขตเมืองซานติอาโก ประเทศชิลี เมื่อ พ.ศ. 2509 ก็พบในทำนองเดียวกันคือ ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 40 ปี สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนในกลุ่มอายุที่สูงกว่า 40 ปีขึ้นไปกลับพบว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น²

สำหรับการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียและตะวันออกไกล จากการศึกษารายงานขององค์การ ECAFE (ปัจจุบันเป็น ESCAP) พบว่า อายุเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นและภาวะเจริญพันธุ์ คือผู้ย้ายถิ่นส่วนมากจะเป็นคนในวัยหนุ่มสาว และในประเทศเกาหลี ผู้ย้ายถิ่นส่วนมากจะมีอายุระหว่าง 15 - 44 ปี โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 20 - 29 ปีจะเป็นกลุ่มอายุที่มีการย้ายถิ่นมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนมากคือคนหนุ่มสาว และเป็นคู่สมรสที่ยังหนุ่มสาวอยู่ ภาวะเจริญพันธุ์จึงต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น ในประเทศอินโดนีเซีย ผู้ย้ายถิ่นส่วนมากก็คือคนในวัยหนุ่มสาว และคู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองนั้น ภรรยาจะมีอายุน้อยกว่าสามีเป็นส่วนมาก และสามีเองส่วนใหญ่มีอายุไม่เกิน 20 ปี ฉะนั้นภาวะเจริญพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่นจึงต่ำกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่น ในฮ่องกง อายุของผู้ย้ายถิ่นโดยเฉลี่ยจะเท่ากับ 28 ปี และในประเทศไทยส่วนมากผู้ย้ายถิ่นจะมีอายุอยู่ในระหว่าง 20 - 34 ปี ภาวะเจริญพันธุ์จึงไม่

¹Elza S. Berquo et al., "Levels and Variations in Fertility in Sao Paulo," The Milbank Memorial Fund Quarterly 46 (1968) : 170-172.

²Juan C. Elizaga, "A Study of Migration to Greater Santiago (Chile)," Demography 3 (1966) : 361-362.

แตกต่างจากผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นมากนัก¹ จากการศึกษาในประเทศญี่ปุ่น โดย Ueda เมื่อ พ.ศ. 2498 - 2503 พบว่า อัตราการเจริญพันธุ์ตามกลุ่มอายุของสตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกกลุ่มอายุ และอัตราการเจริญพันธุ์นี้จะลดลงตามกลุ่มอายุที่สูงขึ้นทั้งสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่น และในกลุ่มอายุ 25 - 29 ปีจะเป็นกลุ่มอายุที่มีอัตราการเจริญพันธุ์สูงที่สุด ทั้งในกลุ่มสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่น² และจากการศึกษาในเขตเมืองเซอูล ประเทศเกาหลี โดย Kong-Kyun Ro เมื่อ พ.ศ. 2513 ก็พบว่า ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองเซอูลจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองเซอูล ส่วนในกลุ่มอายุ 30 ปีขึ้นไป สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น³ และจากการศึกษาของ Park และ Park ในเขตเมืองและเขตมหานครในประเทศเกาหลี เมื่อ พ.ศ. 2513 ก็พบว่า อัตราการเจริญพันธุ์ตามกลุ่มอายุของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตมหานครจะต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตมหานครใน

¹United Nations Economic Commission for Asia and The Far East (comp.), "Factor Affecting Internal Migration and Urbanization," in Darft Report of the Working Group (SA/Dim/EGIM/L.21/Add. 2 : June 2, 1967), pp. 5-8.

²Masao Ueda, "Internal Migration Affecting Age Composition and Fertility with Reference to Japan," in World Population Conference 1965 : Migration, Urbanization, Economic Development Vol. 4, pp. 539-540.

³Kong-Kyun Ro, "Migration and Fertility in Korea," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, pp. 261-262.

เกือบทุกกลุ่มอายุ ยกเว้นในกลุ่มอายุ 35 - 49 ปี สตรีที่โยกย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นเล็กน้อย และอัตราการเจริญพันธุ์ตามกลุ่มอายุของสตรีทั้งที่โยกย้ายถิ่นและไม่โยกย้ายถิ่นจะสูงที่สุดในกลุ่มอายุ 25 - 34 ปี และเมื่อพิจารณาเฉพาะสตรีที่โยกย้ายถิ่นแล้วพบว่า สตรีที่โยกย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในเขตมหานครจะมีอัตราการเจริญพันธุ์ตามกลุ่มอายุต่ำกว่าสตรีที่โยกย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกกลุ่มอายุ และในเขตมหานคร สตรีที่โยกย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองและเขตมหานครอื่น จะมีอัตราการเจริญพันธุ์ตามกลุ่มอายุต่ำกว่าสตรีที่โยกย้ายมาจากเขตชนบทในเกือบทุกกลุ่มอายุ ยกเว้นในกลุ่มอายุ 15 - 19 ปี สตรีที่โยกย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่โยกย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น และเขตมหานครอื่นเล็กน้อย ส่วนในเขตเมืองอื่น ๆ นั้นก็พบในทำนองเดียวกันกับในเขตมหานคร¹

สำหรับการศึกษาของ Zarate และ Zarate ซึ่งได้เปรียบเทียบผลการวิจัยในเขตเมืองของประเทศต่าง ๆ แถบลาตินอเมริกาเอาไว้ สรุปได้ว่า ในกลุ่มอายุน้อย ๆ สตรีที่โยกย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าหรือเท่ากับสตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนในกลุ่มอายุสูง ๆ สตรีที่โยกย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่โยกย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง²

¹Jae-Young Park and Insook H. Park, "Migration and Female Labor Force Impact on Korean Fertility," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, pp. 268-270.

²Alvan O. Zarate and Alicia Unger de Zarate, "On the Reconciliation of Research Findings of Migrant-Nonmigrant Fertility Differentials in Urban Areas," International Migration Review 9 (Summer 1975) : 141-142.

ส่วนการวิจัยในกรุงบอมเบย์ ประเทศอินเดีย โดย El-Badry พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงบอมเบย์จะสูงขึ้นตามกลุ่มอายุที่สูงขึ้น คือในกลุ่มอายุ 15 - 19 ปี สตรีที่ย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 332 คนต่อสตรีที่สมรสแล้ว 100 คน และในกลุ่มอายุ 20 - 24 ปี จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 355 คนต่อสตรีที่สมรสแล้ว 100 คน¹ และจากการศึกษาในกรุงบอมเบย์เช่นกัน โดย Rele และ Kanitkar เมื่อ พ.ศ. 2509 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นจะแตกต่างกันตามเขตที่ย้ายมาอาศัยในทุกกลุ่มอายุ คือสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงบอมเบย์ จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงสุดในทุกกลุ่มอายุ รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุดในทุกกลุ่มอายุ แต่ในกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไปจะมีภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างกันไม่มากนักในระหว่างสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบท กับสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมือง และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น²

สำหรับการวิจัยในประเทศฟิลิปปินส์ โดย Hendershot เมื่อ พ.ศ. 2513 ก็พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกกลุ่มอายุ คือในกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ใน

¹M.A. El-Badry, "Some Aspects of Differential Fertility in Bombay as Assessed from Registration Data," in International Union for the Scientific Study of Population : Contributed Papers, Sydney Conference Australia 21 to 25 August 1967, pp. 316-318.

²J.R. Rele and Tara Kanitkar, "Residence Background and Fertility in Greater Bombay," Population Studies 28 (July 1974) : 300-301.

เขตเมืองเล็กน้อย แต่ในกลุ่มอายุที่มากกว่า 30 ปีขึ้นไปจะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน¹

สำหรับการศึกษาในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2503 เฉพาะในเขตเมืองและข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวในเขตเมืองรอบแรก พ.ศ. 2513 โดย Goldstein และ เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ ก็พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพฯ - ธนบุรี) จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานครในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะสตรีที่เคยย้ายถิ่นเมื่อเร็ว ๆ นี้ หรือภายในห้าปี จะมีจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานคร ในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มอายุต่ำกว่า 45 ปีลงไปจะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ส่วนการย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต สตรีที่ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองและเขตกรุงเทพมหานคร จะมีจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในทั้งสองเขตนี้เล็กน้อยในทุกกลุ่มอายุ แต่ในกลุ่มอายุต่ำกว่า 25 ปีลงไปจะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้อัตราส่วนของการไม่มีบุตรเลยของสตรีที่เคยย้ายถิ่นก็จะสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นในทุกกลุ่มอายุและทุกเขตที่อาศัยอยู่² ส่วนการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. 2519 โดย อภิชาติ จารัสถุทธีรงค์ และ อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม ก็พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ใหม่จะมีจำนวนบุตร เกิดรอดน้อยกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่มานานกว่า และสตรีที่เกิดในเขตกรุงเทพมหานคร ในทุกกลุ่มอายุ

¹Gerry E. Hendershot, "Cityward Migration and Urbanization Fertility in the Philippines," Philippine Sociological Review 19 (July and October 1971) : 185-186.

²Sidney Goldstein and Penporn Tirasawat, The Fertility of Migrants to Urban Places in Thailand, pp. 22-25.

โดยเฉพาะในกลุ่มอายุ 25 - 34 ปี จะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน¹

3.2 อายุแรกสมรส จากการวิจัยในเขตเมืองดีทรอยท์ (Detroit) ประเทศสหรัฐอเมริกา โดย Duncan เมื่อ พ.ศ. 2505 พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี จะแปรผันกลับกับอายุแรกสมรส คือสตรีทั้งที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยในเขตเมืองดีทรอยท์ จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำลงตามอายุแรกสมรสที่สูงขึ้น²

ส่วนการวิจัยในประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เช่น จากการวิจัยในเขตเมืองของประเทศบราซิล โดย Iutaka, Bock และ Varnes เมื่อ พ.ศ. 2502 - 2503 ก็พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีจะแปรผันกลับกับอายุแรกสมรส และในกลุ่มอายุแรกสมรสเดียวกัน สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง หรือในกลุ่มอายุแรกสมรสต่ำกว่า 24 ปี สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.4 คน ในขณะที่สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีเพียง 2.7 คน และในกลุ่มอายุแรกสมรสตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.4 คน ในขณะที่สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีเท่ากับ 2.3 คน³

¹อภิชาติ จารัสถุทธิรงค์ และ อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม, "ภาวะการเจริญพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่นใหม่ในแหล่งเสื่อมโทรม ในกรุงเทพมหานคร," ใน การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การศึกษาค้นพบกิจกรรมการเจริญพันธุ์และการวางแผนครอบครัวของไทย, หน้า 83.

²Otis Dudley Duncan, "Farm Background and Differential Fertility," Demography 2 (1965) : 246-247.

³S. Iutaka, E.W. Bock, and W.G. Varnes, "Factors Affecting Fertility of Natives and Migration in Urban Brazil, Population Studies 25 (March 1971) : 58-59.

สำหรับการวิจัยในประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย เช่น จากการวิจัยในเขตกรุงบอมเบย์ ประเทศอินเดีย โดย Zachariah เมื่อ พ.ศ. 2509 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงบอมเบย์จะมีอายุแรกสมรสสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในกรุงบอมเบย์ ซึ่งก็ส่งผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น¹ และจากการศึกษาในกรุงบอมเบย์เช่นกัน โดย Rele และ Kanitkar เมื่อ พ.ศ. 2509 ก็พบในทำนองเดียวกันคือ อายุแรกสมรสของสตรีจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับภาวะเจริญพันธุ์ และสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตที่แตกต่างกันก็จะมีอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์ต่างกันด้วย คือสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยต่ำที่สุด รองลงไปให้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงที่สุด และเมื่อพิจารณาถึงภาวะเจริญพันธุ์ด้วยแล้วก็พบว่ามีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับอายุแรกสมรส นั่นคือ ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทจะสูงที่สุด รองลงไปให้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำที่สุด² และการศึกษาในประเทศจีน (ไต้หวัน) โดย Liu ก็ได้ผลคล้ายคลึงกันคือ สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น เพราะว่ส่วนใหญ่มีอายุแรกสมรส (first marital median age) สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยในเขตเมือง คือสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนใหญ่มีอายุแรกสมรสเท่ากับ 28 ปี และมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย 3.6 คน สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ ส่วน-

¹K.C. Zachariah, "Bombay Migration Study : A Pilot Analysis of Migration to an Asia Metropolis," Demography 3 (1966) : 386.

²J.R. Rele and Tara Kanitkar, Residence Background and Fertility in Greater Bombay," Population Studies 28 (July 1974) : 301.

ใหญ่มีอายุแรกสมรสเท่ากับ 28 ปี และมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.4 คน สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนส่วนใหญ่มีอายุแรกสมรสเท่ากับ 38 ปี และมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.7 คน และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนใหญ่มีอายุแรกสมรสเท่ากับ 27 ปี และมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.7 คน¹ แต่การศึกษาในประเทศเกาหลี โดย Jong-Joo Yoon เมื่อ พ.ศ. 2511 กลับพบว่า อายุแรกสมรสของผู้ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเซอูลทั้งเพศชายและเพศหญิงจะต่ำกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยในกรุงเซอูล ซึ่งทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเซอูลสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในกรุงเซอูล² ส่วนการวิจัยในประเทศฟิลิปปินส์ โดย Hendershot เมื่อ พ.ศ. 2509 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีอายุแรกสมรส (first marital median age) ไม่แตกต่างกันมากนัก คือสตรีที่เคยย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะมีอายุแรกสมรสเท่ากับ 19.6 ปี และสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะมีอายุแรกสมรสเท่ากับ 19.3 ปี แต่ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง และในกลุ่มอายุแรกสมรสที่ต่ำกว่า 20 ปี สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 คน สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 คน ส่วนในกลุ่มอายุแรกสมรสตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป สตรีที่เคยย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย 3.30 คน และสตรีที่ไม่เคย

¹Paul K.C. Liu, "Differential Fertility in Taiwan," in International Union for the Scientific Study of Population : Contributed Papers, Sydney Conference, Australia 21 to 25 August 1967, p. 265.

²Jong-Joo Yoon, Findings from A Survey on Fertility and Immigration of Seoul 1970, p. 129.

ย้ายถิ่นจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 คน¹ และการศึกษาในเขตเมือง ประเทศฟิลิปปินส์ โดย Hendershot อีกเช่นกัน เมื่อ พ.ศ. 2516 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าไปสู่เขตเมืองจะมีอายุแรกสมรสสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทด้วย คือมีอัตราส่วนร้อยละของการสมรสเมื่อมีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและในเขตที่ตนย้ายมา²

สำหรับการศึกษาในประเทศไทย โดย วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ได้สรุปเอาไว้ว่า ในหมู่ผู้ย้ายถิ่นที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีการหย่าและแยกกันอยู่มาก เลยทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง³ และการศึกษาในเขตเมือง โดย Goldstein และ เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ ซึ่งใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2503 เฉพาะในเขตเมือง และข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวในเขตเมืองรวมแรก พ.ศ. 2513 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุง-

¹Gerry E. Hendershot, "Cityward Migration and Urbanization Fertility in the Philippines," Philippine Sociological Review 19 (July and October 1971) : 189.

²Gerry E. Hendershot, "Social Class, Migration and Fertility in the Philippines," in Interdisciplinary Communications Program, Smithsonian Institution : Occasional Monograph Series No. 5 Vol. 1, pp. 216-217, 227.

³Visid Prachuabmoh, "Rural-Urban Migration in Thailand," in Social Science Research for Urban Development in Southeast Asia, Paper Presented at the Second Academic Conference of the Association, Bangkok, 18-23 December 1972, pp. 73-74.

กรุงเทพมหานคร จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตกรุง
 ภาคมหานครเล็กน้อย ส่วนในเขตเมืองอื่น ๆ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีที่เคยย้าย
 ถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะไม่แตกต่างกัน และสรุปเอาไว้ว่า อายุแรกสมรสของสตรีทั้งที่
 เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะไม่แตกต่างกัน¹

3.3 ช่วงระยะเวลาของการสมรส จากการศึกษาผลการวิจัยใน
 ประเทศสหรัฐอเมริกาที่วิจัยโดย Freedman และ Slesinger เมื่อ พ.ศ. 2498
 พบว่าคู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าคู่สมรสที่ไม่
 เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกช่วงระยะเวลาของการสมรส ยกเว้นในช่วง
 ระยะเวลาของการสมรสตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ภาวะเจริญพันธุ์จะไม่แตกต่างกัน²

ส่วนการศึกษาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา โดย Iutaka, Bloomer
 และ Berardo ที่ศึกษาในเขตเมืองต่าง ๆ พบว่า จำนวนบุตรเกิดรอดของสตรีทั้งที่เคย
 ย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะแปรผันไปตามช่วงระยะเวลาของการสมรส หรือช่วงระยะ
 เวลาของการอยู่กับสามีด้วย และสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะ
 เจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองในทุกช่วงระยะเวลาของ
 การสมรส และในระหว่างสตรีที่เคยย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองด้วยกันนั้น สตรีที่
 ย้ายถิ่นจากเขตชนบทจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ ในช่วง

¹Sidney Goldstein and Penpcrn Tirasawat, The Fertility of Migrants to Urban Places in Thailand, p. 41.

²Ronald Freedman and Dorris P. Slesinger, "Fertility Differentials for the Indigenous Non-farm Population of the United States," Population Studies 15 (July 1961) : 170.

ระยะเวลาของการสมรสเดียวกันในทุกช่วงระยะเวลา¹ ซึ่งก็ได้ผลคล้ายคลึงกันกับการศึกษาในประเทศบราซิล โดย Hutchinson ที่ศึกษาในเขตเมือง เมื่อ พ.ศ. 2503 ก็พบว่า ช่วงระยะเวลาของการสมรสกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีทั้งที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน คือภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีจะสูงขึ้นตามช่วงระยะเวลาของการสมรสที่นานขึ้น และสตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีขนาดของครอบครัวใหญ่กว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาของการสมรสตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน²

สำหรับการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย จากการศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ โดย Hendershot เมื่อ พ.ศ. 2509 ก็พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีกับช่วงระยะเวลาของการสมรสจะมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกัน และในช่วงระยะเวลาของการสมรสต่ำกว่า 10 ปี ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองมานิลาจะสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองมานิลา ส่วนช่วงระยะเวลาของการสมรสมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นกลับต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น คือในช่วงระยะเวลาของการสมรส 0 - 9 ปี สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองมานิลาจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 คน ส่วนสตรีที่

¹Sugiyama Iutaka, Barbara F. Bloomer, and Felix M. Berardo, "Fertility : Natives and Migrants in Metropolitan Latin America," in Internal Migration : The New World and the Third World, pp. 242-244.

²Bertram Hutchinson, "Fertility, Social Mobility, and Urban Migration in Brazil," Population Studies 14 (March 1961) : 186-187.

ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองมานิดาจะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 คน ในช่วงระยะเวลาของการสมรส 10 - 14 ปี จำนวนบุตรที่เกิดรอดโดยเฉลี่ยจะเท่ากับ 4.63 คน และ 5.05 คน สำหรับสตรีที่ เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นตามลำดับ และในช่วงระยะเวลาของการสมรส 15 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดเท่ากับ 6.01 คน และ 7.31 คน สำหรับสตรีที่ เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นตามลำดับ¹

ส่วนการศึกษาในประเทศไทย โดย เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวปี พ.ศ. 2512, 2513 พบว่า ในช่วงระยะเวลาของการสมรสเดียวกัน ผู้ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร จะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ย้ายถิ่นที่มาจากเขตชนบท และในทำนองเดียวกัน ในช่วงระยะเวลาของการสมรสเดียวกันทุกช่วงระยะเวลา ผู้ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบท²

3.4 ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เกี่ยวกับการ ป้องกันการ ปฏิสนธิ
แยกเป็น

3.4.1 ความรู้ เกี่ยวกับการ ป้องกันการ ปฏิสนธิ จากการศึกษา ผลงานวิจัยในประเทศฟิลิปปินส์ โดย Hendershot ที่ศึกษาในเขตเมืองประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อ พ.ศ. 2509 พบว่า สตรีที่ เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะมีความรู้ในเรื่องการ ป้องกันการ ปฏิสนธิไม่แตกต่างกันเลย แต่ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ เคยย้ายถิ่นจะสูงกว่า

¹Gerry E. Hendershot, "Cityward Migration and Urbanization Fertility in the Philippines," Philippine Sociological Review 19 (July and October 1971) : 185.

²Penporn Tirasawat, "Urbanization and Migrant Adjustment in Thailand," pp. 193-195.

สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมืองเดียวกัน¹

สำหรับการศึกษาดลงงานวิจัยต่าง ๆ ที่ใดก็ตามที่ศึกษาวิจัยในประเทศไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดย เพ็ญศรี สุโรจน์ บัญเลิศ เลี้ยวประไพ และสนอง สกุล-พราหมณ์ ที่ศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2516-2517 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขต กรุงเทพมหานคร จะมีความรู้ในเรื่องการป้องกันการปฏิสนธิมากกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และความรู้ในเรื่องการป้องกันการปฏิสนธิของสตรีที่เคยย้ายถิ่นจะไม่มีความสัมพันธ์กับ ระยะเวลาของการย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร คือสตรีที่เกิดในเขต กรุงเทพมหานคร จะมีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิร้อยละ 67 ทั้งก่อน และหลังโครงการให้การศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายใน ห้าปี จะมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิร้อยละ 57 สำหรับก่อนโครงการฯ และ ร้อยละ 50 สำหรับหลังโครงการฯ สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ระยะเวลา ระหว่าง 5 - 10 ปี จะมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิร้อยละ 73 สำหรับก่อนโครงการฯ และร้อยละ 81 เมื่อหลังโครงการฯ และสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามา อาศัยอยู่เป็นเวลา 11 ปีขึ้นไป จะมีความรู้ร้อยละ 72 ทั้งก่อนและหลังโครงการฯ²

3.4.2 ทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จากการศึกษา ถึงผลงานวิจัยในประเทศอิหร่าน ในเขตเมือง Shiraz โดย Paydarfar ที่ศึกษาเมื่อ

¹Gerry E. Hendershot, "Cityward Migration and Urbanization Fertility in the Philippines," Philippine Sociological Review 19 (July and October 1971) : 188-189.

²เพ็ญศรี สุโรจน์, บัญเลิศ เลี้ยวประไพ และสนอง สกุลพราหมณ์, บทบาทของพยาบาลสาธารณสุขและประสิทธิภาพในการชักจูงให้ประชาชนมารับการวางแผนครอบครัว (กรุงเทพมหานคร: คณะสาธารณสุขศาสตร์ และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2519), หน้า 42.

พ.ศ. 2511 - 2512 พบว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิแตกต่างกันออกไป คือสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ จะเห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิมากที่สุด รองลงไปได้แก่สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง และสตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบท จะเห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิน้อยที่สุด และเมื่อพิจารณาถึงภาวะเจริญพันธุ์ก็พบว่า สตรีที่เห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิมากจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่เห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิน้อยกว่า¹

ส่วนการวิจัยในเรื่องนี้ในประเทศฟิลิปปินส์ โดย Hendershot ที่ศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2509 พบว่า ทัศนคติหรือการเห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิของสตรีทั้งที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะไม่แตกต่างกันเลย แต่ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง²

สำหรับการวิจัยที่มีขึ้นในประเทศไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดย เพ็ญศรี สุโรจน์ บุญเลิศ เลี้ยวประไพ และสนอง สกุดพราหมณ์ ที่ศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2516 - 2517 พบว่า สตรีที่เกิดในกรุงเทพมหานครและสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี จะเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวมากที่สุด ส่วนสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ระหว่าง 5 - 10 ปี และ 11 ปีขึ้นไป จะมีความเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวน้อยที่สุด³

¹Ali A. Paydarfar, "Differential Life-Styles Between Migrants and Nonmigrants : A Case Study of the City of Shiraz, Iran," Demography 11 (August 1974) : 513-514.

²Gerry E. Hendershot, "Cityward Migration and Urbanization Fertility in the Philippines," Philippine Sociological Review 19 (July and October 1971) : 188-189.

³เพ็ญศรี สุโรจน์, บุญเลิศ เลี้ยวประไพ และสนอง สกุดพราหมณ์, บทบาทของพยาบาลสาธารณสุขและประสิทธิภาพในการชักจูงให้ประชาชนมารับการวางแผนครอบครัว, หน้า 44.

3.4.3 การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จากการศึกษาถึงผลงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ศึกษาโดย Freedman และ Slesinger เมื่อ พ.ศ. 2498 พบว่า คู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง ทั้งที่ใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิและไม่ใช้ จะมีภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างกันไม่มากนัก และคู่สมรสที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองก็เช่นเดียวกันคือ ทั้งที่ใช้และไม่ใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิจะมีภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างกันไม่มากนัก แต่ภาวะเจริญพันธุ์ของคู่สมรสที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะสูงกว่าคู่สมรสที่ไม่เคยย้ายถิ่น ทั้งนี้ไม่ว่าจะใช้หรือไม่ใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิก็ตาม¹

จากการศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ โดย Hendershot เมื่อ พ.ศ. 2509 พบว่า การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นจะไม่แตกต่างกันเลย แต่ในกลุ่มสตรีที่ใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิด้วยกันแล้วพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยน้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนในกลุ่มสตรีที่ไม่ได้ใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธินั้นพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีจำนวนบุตร เกิดรอดโดยเฉลี่ยมากกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง²

สำหรับการศึกษาในประเทศไทย จากการศึกษาของ Cook และ บุญเลิศ เดียวประไพ พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดจะยอมรับเอาการปฏิบัติเกี่ยวกับ

¹Ronald Freedman and Dorris P. Slesinger, "Fertility Differentials for the Indigenous Non-farm Population of the United States," Population Studies 15 (July 1961) : 171.

²Gerry E. Hendershot, "Cityward Migration and Urbanization Fertility in the Philippines," Philippine Sociological Review 19 (July and October 1971) : 188-189.

การป้องกันการปฏิสนธิไปไข่ในอัตราส่วนที่สูงที่สุด ก็ร้อยละ 40 ของผู้ยอมรับเอาไปใช้ทั้งหมด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีอัตราส่วนของการยอมรับเอาการป้องกันการปฏิสนธิไปใช้ร้อยละ 34 ส่วนสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในจังหวัดจะมีอัตราส่วนของการยอมรับเอาการป้องกันการปฏิสนธิไปใช้ต่ำที่สุด คือร้อยละ 26¹ และจากการศึกษาของ เพ็ญศรี สุโรจน์ บุญเลิศ เลี้ยวประไพ และสนอง สกกุลพราหมณ์ ในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. 2516 - 2517 พบว่า สตรีที่เกิดในเขตกรุงเทพมหานครจะมีอัตราส่วนของการใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิสูงที่สุด คือร้อยละ 56 ส่วนสตรีที่ย้ายถิ่นนั้น อัตราส่วนของการใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิจะสูงขึ้นตามระยะเวลาของการอยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร คืออัตราส่วนของการใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิของสตรีที่ย้ายถิ่นภายในห้าปี จะเท่ากับร้อยละ 25 สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครระหว่าง 5 - 10 ปี จะเท่ากับร้อยละ 48 และร้อยละ 53 สำหรับสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป²

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

จากการศึกษาในเอกสาร รายงาน ผลการศึกษาและวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่น และไม่เคยย้ายถิ่น ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทยนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะมีความคล้ายคลึงกัน

¹Michael J. Cook and Boonlert Leoprapi, Labor Force Participation, Village Characteristics and Modernism and Their Influence on Fertility Among Rural Thai Women, p. 105.

²เพ็ญศรี สุโรจน์, บุญเลิศ เลี้ยวประไพ และสนอง สกกุลพราหมณ์, บทบาทของพยาบาลสาธารณสุขและประสิทธิภาพในการชักจูงให้ประชาชนมารับการวางแผนครอบครัว, หน้า 44.

และมีโคขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ หลายปัจจัยด้วยกัน ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากร และโดยทั่วไปถือกันว่าการย้ายถิ่นเป็นกระบวนการคัดเลือกอย่างหนึ่ง ประกอบกับผู้ที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปีมักจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ ๆ (Innovation) ใตมากกว่าและง่ายกว่าผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่น และผู้ที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตซึ่งอาจจะมีความคิดในการถนอมรักษาของเดิมอยู่ (Conservation)¹ หรืออาจจะเป็นผลมาจากการปรับตนเองของผู้ที่เคยย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาบ้างพอสมควรถึงจะคุ้นเคยกับแบบวิถีการดำเนินชีวิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจในเขตที่ตนได้ย้ายถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่ได้ หรืออาจจะเป็นผลมาจากที่กล่าวมานี้ทั้งหมดประกอบกัน ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า ในประเทศไทยนั้นมีปัจจัยด้านใดบ้างที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่น และสตรีที่เคยย้ายถิ่นกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตเมืองอื่น ๆ จะมีภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างกัน หรือคล้ายคลึงกันอย่างไร รวมทั้งมีปัจจัยด้านใดบ้างที่มีผลต่อความแตกต่างกัน หรือคล้ายคลึงกันนี้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานเอาไว้ดังนี้

สมมติฐานที่สำคัญ

ในลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากร กลุ่มเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและเขตเมืองอื่น ๆ น่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเดียวกัน

สมมติฐานย่อย

1. ในเขตที่อาศัยอยู่เขตเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์

¹Sidney Goldstein, Interrelations Between Migration and Fertility in Population Redistribution in Thailand, p. 31.

ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น

2. ในเขตที่อาศัยอยู่นานที่สุดก่อนหรือหลังการสมรสเขตเดียวกัน สตรีที่
เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น
3. ในระดับการศึกษาระดับเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญ
พันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น
4. ในลักษณะอาชีพกลุ่มเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์
ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น
5. ในสถานภาพการทำงานกลุ่มเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะ
เจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น
6. ในประสบการณ์ในการทำงานก่อนหรือภายหลังการสมรสกลุ่มเดียวกัน
สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น
7. ในกลุ่มอายุกลุ่มเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์
ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น
8. ในกลุ่มอายุแรกสมรสกลุ่มเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะ
เจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น
9. ในช่วงระยะเวลาของการสมรสช่วงระยะเวลาเดียวกัน สตรีที่เคย
ย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น
10. ในความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ
กลุ่มเดียวกัน สตรีที่เคยย้ายถิ่นน่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น

ปัจจัยที่ใช้ในการศึกษา

1. ปัจจัยทางค่านสังคมที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่น และไม่
เคยย้ายถิ่นในเขตเมืองของประเทศไทย ได้แก่ เขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน เขตที่เกิด
ของสตรี เขตที่อาศัยอยู่ก่อนและหลังการสมรสของสตรี และระดับการศึกษาของสตรี
2. ปัจจัยทางค่านเศรษฐกิจที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่น

และไม่เคยย้ายถิ่นในเขตเมืองของประเทศไทย ได้แก่ ลักษณะอาชีพของสตรี สถานภาพการทำงานของสตรี ประสิทธิภาพในการทำงานก่อนและหลังการสมรสของสตรี

3. ปัจจัยทางด้านประชากรที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นในเขตเมืองของประเทศไทย ได้แก่ อายุของสตรี อายุแรกสมรส ช่วงระยะเวลาของการสมรส ความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ

ที่มาของข้อมูล

ในการศึกษาเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่น และไม่เคยย้ายถิ่นในเขตเมืองของประเทศไทย ได้อาศัยข้อมูลจากการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉพาะในส่วนที่เป็นเขตเมือง รอบแรกที่ทำการศึกษาระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2513 โดยคัดเลือกข้อมูลเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่น จำนวนบุตรเกิดรอด ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากร ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ศึกษา และเขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งหมายถึงเขตเมืองหรือเขตเทศบาลทั่วประเทศไทย ซึ่งแบ่งออกเป็นเขตเทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรี หรือเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ - ธนบุรี) กับเขตเทศบาลอื่น ๆ ทั่วประเทศ หรือเขตเมืองอื่น ๆ ที่ได้ทำการสุ่มตัวอย่างมาจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ยกเว้นสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล และครัวเรือนตัวอย่างที่สุ่มได้ในเขตเมืองนี้จะเป็นตัวแทนของครัวเรือนในเขตเมืองประมาณ 1 ต่อ 250 ครัวเรือนทั่วประเทศ และได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 2,522 ราย

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่น และไม่เคยย้ายถิ่นในเขตเมืองของประเทศไทยนี้ ได้ทำการคัดเลือกและรวบรวมข้อมูลจากโครงการ

วิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย เฉพาะในส่วนที่เป็นเขตเมือง รอมแรกที่ทำเนิการสำรวจเมื่อเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2513 โดยคัดเลือกเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี สถานภาพการย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต สถานภาพการย้ายถิ่นภายในห้าปี เขตที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากร ของสตรีที่เคยสมรสทุกคนในครัวเรือนตัวอย่าง และจะใช้จำนวนบุตรเกิดรอดเป็นกรณีวัดภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่นในเขตเมืองของประเทศไทย คาดว่าจะได้รับความรู้เกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปของภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่นกับไม่เคยย้ายถิ่น ทั้งที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมืองอื่น ๆ ว่าเป็นอย่างไร มีความแตกต่างกันหรือไม่ มีปัจจัยด้านใดบ้างที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีทั้งที่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยย้ายถิ่น และในแต่ละปัจจัยสตรีที่เคยย้ายถิ่นกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นจะมีภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างกันหรือไม่ นอกจากนี้ยังสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเปรียบเทียบกับการวิจัยในโครงการอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการวิจัยนี้ได้ และอาจจะนำผลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปช่วยในการวางแผนพัฒนาประเทศ หรือช่วยในการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ควย อาทิเช่น การวางแผนเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ การจัดการในด้านการศึกษาและสาธารณสุข เป็นต้น

คำจำกัดความต่าง ๆ ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

สถานภาพการย้ายถิ่น หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดเคยเปลี่ยนที่อาศัยอยู่ จากจังหวัดหนึ่ง หรือเขตเทศบาลหนึ่งไปยังอีกจังหวัดหนึ่งหรืออีกเขตเทศบาลหนึ่งภายในประเทศไทย และไม่เคยเปลี่ยนที่อาศัยอยู่หรือไม่เคยย้ายถิ่นจากจังหวัดหรือเขตเทศบาล

การย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิต หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดเคยเปลี่ยนที่อาศัยอยู่จากจังหวัดหนึ่งหรือเขตเทศบาลหนึ่ง ไปยังอีกจังหวัดหนึ่งหรืออีกเขตเทศบาลหนึ่ง อย่างน้อยครั้งหนึ่งในชีวิต

การย้ายถิ่นภายในห้าปี หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดเคยเปลี่ยนที่อาศัยอยู่ จากจังหวัดหนึ่งหรือเขตเทศบาลหนึ่ง ไปยังอีกจังหวัดหนึ่งหรืออีกเขตเทศบาลหนึ่ง ภายในห้าปีก่อนการสำรวจ

เขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ - ธนบุรี) หมายถึง เขตเทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรี ที่เคยเป็นอยู่เมื่อ พ.ศ. 2513

เขตเมืองอื่น ๆ หมายถึง เขตเทศบาลทั่วประเทศที่เคยเป็นอยู่เมื่อปี พ.ศ. 2513 ยกเว้นเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ - ธนบุรี)

เขตชนบท หมายถึง เขตอื่น ๆ ทั่วประเทศที่นอกเหนือไปจากเขตเมือง และเขตกรุงเทพมหานคร (กรุงเทพ - ธนบุรี)

สตรี หมายถึง สตรีที่เคยสมรสทุกคนไม่ว่าในขณะที่ทำการสำรวจจะมีสถานภาพสมรสเป็นอย่างไรก็ตาม เช่น สมรส หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ ที่มีอายุไม่เกิน 60 ปี และอาศัยอยู่ในครัวเรือนตัวอย่าง

ภาวะเจริญพันธุ์ หมายถึง จำนวนบุตรเกิดรอด หรือจำนวนบุตรทั้งหมดที่เกิดมาแล้วรอดชีวิตอยู่ แม้วาต่อมาจะได้ถึงแก่กรรมลงไปด้วยเหตุใดก็ตาม แต่ไม่รวมทารกที่แท้งก่อนคลอด หรือคลอดตามกำหนดเวลาแต่ทารกนั้นไม่มีชีวิตขณะคลอด

อายุ หมายถึง อายุเป็นจำนวนปีบริบูรณ์ในขณะที่ทำการสำรวจ

อายุแรกสมรส หมายถึง อายุที่สตรีทำการสมรสครั้งแรก

สถานภาพสมรส หมายถึง ฐานะของหัวหน้าครัวเรือนชาย หรือสตรีทุกคนใน

ครัวเรือนตัวอย่างเกี่ยวกับการสมรส ซึ่งจำแนกเป็น โสดหรือไม่เคยสมรส กับเคยสมรส
อันใดแก่ สมรส หม้าย หย่า แยกกันอยู่ และไม่ทราบสถานภาพสมรส

สำหรับสตรีที่มีสถานภาพสมรสในปัจจุบัน หมายถึง สตรีที่อยู่กินกับคู่สมรส
ฉันสามีภรรยา

ช่วงระยะเวลาของการสมรส หมายถึง จำนวนปีทั้งหมดที่สตรีในครัวเรือน
ตัวอย่างอยู่กินกับคู่สมรสฉันสามีภรรยา โดยไม่คำนึงว่าสตรีนั้นจะจดทะเบียนสมรสด้วยกัน
หรือไม่ก็ตาม และหากสตรีใดเคยหย่า หรือแยกกันอยู่ หรือเป็นหม้าย จะตัดช่วงเวลานั้น
ออกไป

สถานภาพการทำงาน หมายถึง การประกอบกิจกรรมใด ๆ ก็ตามโดยได้รับ
ค่าจ้างตอบแทน ซึ่งอาจจะเป็นตัวเงินหรือไม่ก็ได้

ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ หมายถึง สตรีที่เป็นตัวอย่างให้
สัมภาษณ์ว่า ทราบ หรือไม่ทราบ ถึงวิธีการเกี่ยวกับการป้องกันมิให้มีบุตร ไม่ว่าจะ
วิธีใดก็ตาม

ทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ หมายถึง ความคิดเห็นโดยทั่วไปของ
ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับการใช้วิธีการป้องกันมิให้มีบุตร ไม่ว่าจะ
วิธีใดก็ตาม

การปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ หมายถึง วิธีการป้องกันการปฏิสนธิ
ต่าง ๆ ไม่ว่าจะ
เป็นวิธีหนึ่งวิธีใด หรือหลายวิธีก็ตาม ที่สตรีที่ถูกสัมภาษณ์เลือกใช้เพื่อ
ป้องกันมิให้มีบุตร